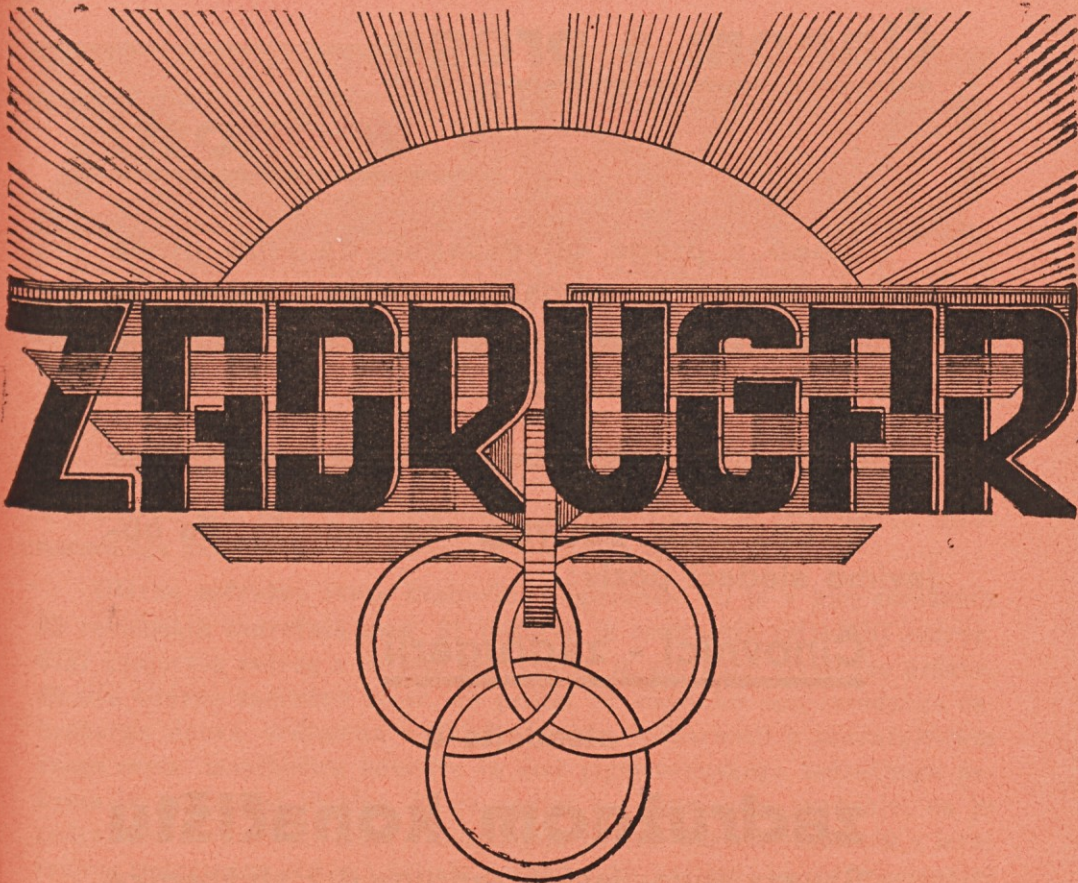


POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI.



ŠTEV. 7

1934

LETO X

**GLASILO
NABAVLJALNE ZADRUGE USLUŽBENCEV
DRŽAVNIH ŽELEZNIC V LJUBLJANI**

Članom s proge

v vednost!

Člane s proge obveščamo, da smo glede pošiljanja živil in embalaže dostavili točna navodila **delegatom**, na katere naj se obrnejo radi nadaljnjih informacij.

Savez nab. zadrug nas naproša, da objavimo sledeći poziv:

Činovnici - zadrugarji

otsedajte u

zadružnom konačištu

Saveza nabavljачkih zadruga drž. službenika

Beograd, Dečanska 12

Telefon br. 29-876

udobne sobe

Cene od 10 do 25 dinara po osobi sa kupanjem i grejanjem. Pravo na boravak u zadružnom konačištu imaju samo državni službenici i pensioneri - članovi naših zadruga.

Zadružni manifest

Glavna zadružna zveza kraljevine Jugoslavije je ob proslavi 12. mednarodnega zadružnega dneva izdala sledeči manifest:

Glavna zadružna zveza kraljevine Jugoslavije, ki je v njej združenih 23 revizijskih zadružnih zvez, 31 podzvez in centralnih (glavnih) zadrug, 6737 krajevnih zadrug z 897.923 zadružniki, in zadružne zveze vse države, članice Glavne zadružne zveze, ob priliki 12. obletnice mednarodnega zadružnega dneva, zedinjena v duhu popolne solidarnosti z zadružništvom vsega sveta: manifestira edinstvo in moč jugoslovanskega zadružnega pokreta in vzvišenost idealov, ki ga vodijo v neomajanem zaupanju, da je zadružništvo edino, ki more vsem slojem našega naroda zagotoviti z izvajanjem zadružnega sistema popoln gospodarski, kulturni in obči nacionalni polet in napredek.

Glavna zadružna zveza osvaja v svojem in v imenu svojih zadrug in zadrugarjev sledečo, od mednarodnega združenja v Londonu sklenjeno resolucijo:

Zadrugarji zahtevajo mir, svobodo in pravico! Na proslavi 12. mednarodnega zadružnega dneva, zedinjeni v duhu svojega pokreta in prežeti z iskreno željo, da zavlada mir na zemlji in dobra volja med ljudmi, izražajo zadrugarji svoje obžalovanje, da se predstavniki posameznih držav niso mogli sporazumeti v skupni akciji, ki naj bi ohranila človeštvo pred krutostjo nove vojne in ustvarila podlago za obnovo gospodarstva in ga dvignila na višjo stopnjo kulture.

Prav tako zadrugarji z velikim nemirom zasledujejo napade na samoupravo, ki škodujejo svobodnemu razvoju zadružništva. Ti napadi se zlasti zrealijo v tem, da se neprestano poudarja, da zadrugarji kršijo gospodarski sistem. Zadrugarji izjavljajo, da pravo zadružno delo lahko napreduje le ob popolni svobodi, ki je edini pogoj za napredek človeštva, in najostreje protestirajo proti surovim in ne kvalificiranim napadom organizirane privatne trgovine na zadružni pokret, ki se vršijo s potvarjanjem dejstev na

razne načine s ciljem, da se pri izmenjavi blaga izključi zadružno posredovanje, ki naj bi se še naprej nemoteno izkoriščalo kakor nekoč.

Zadrugetarji obljubljaio, da bodo vedno neumorno delali na to, da se uresničijo njih težnje po ohranitvi svetovnega miru, ki je najstarejša in najčistejša tradicija njihove internacionale.

Zadrugetarji izjavljajo, da bodo vedno visoko cenili vzvišene ideale. Zadružno gospodarstvo, v katerem ni načela usluge zaradi osebnega dobička, je cilj vseh zadružnikov.

Zadrugetarji izjavljajo, da bodo solidarno in neomahljivo zagotovili okrepitev svojega prostovoljnega združenja vse dotlej, dokler ne bo zajel vseh producentov in konzumentov.

*

Ta manifest seveda ni po godu predstavnikom in zaščitnikom privatne trgovine. Naš stari znanec »Trgovski list« (šteu. 76 od 10. julija t. l.) poziva Glavno zadružno zvezo na zagovor, kako je mogla podpisati tak manifest, ki vsebuje predrzne neresnice: da je zasebna trgovina proti samoupravi zadrug, da surovo in nekvalificirano napada zadružništvo, da hoče zadružno poslovanje izključiti pri izmenjavi blaga. Manifest imenuje »Trgovski list« — p a m f l e t k o n k u r e n t o v.

Naš list je zlasti zadnji dve »predrzni neresnici« že nekajkrat podrobno obravnaval in svojih konstatacij ne bo ponavljal. Vemo pa, da bi »Trgovski list« na stavljena vprašanja prav lahko odgovoril — sam.

Mir, svoboda, pravica

To troje poudarja v svoji poslanici Mednarodna zadružna zveza, ko se obrača ob priliki 12. mednarodnega zadružnega dneva* med svoje člane.

Mir, svoboda in pravica ne pomenja zadružništvu zgolj neka formalna, vnanja in teoretična gesla, nego so to zanj načela stvarne vrednosti, realne vsebine in smernice za praktično življenjsko udejestvovanje.

Mirno sožitje med poedinci, stanovi in narodi je pogoj, ki jamči realizacijo gospodarskih, socialnih in kulturnih ciljev, za katerimi stremi človeštvo. Teorije, ki smatrajo borbo, vojno in revolucijo za absolutno potrebno zlo, ob katerem se človeški rod od časa do časa krepi in očiščuje, so zmotne; zmotne vsaj tedaj in toliko, če vidijo v boju in sili edino in načelno nujno sredstvo, ki naj rešuje in odločuje narodne in mednarodne probleme. Če bi bilo tako načelo pravilno, tedaj bi morala biti vsaka faza socialnega razvoja v malem in velikem, vseh in vsakogar, samo priprava za trenutek, ko bosta odločevala pest in orožje. Tako stanje je pa nemogoče. Družba je sicer organizem, ki ga kdaj pa kdaj napade bolezen,

* V zadnjem »Zadrugetarju« smo objavili, da se bo vršil mednarodni zadružni dan letos 1. julija; šele naknadno smo bili obveščeni, da je bil preložen ta zadružni praznik na 8. julija. — Uredništvo.

ki jo premaga večkrat le na ta način, da izloči iz sebe tvore in kvarne sokove. Ali to so več ali manj izjemni procesi; v jedru stremi človeška družba za zdravjem, mirnim razvojem in napredkom.

Zadružništvo je v svojem bistvu miroljubno in mirotvorno. Zavrača silo kot sredstvo za doseg stavljenih ciljev. Izhajajoč s stališča, da so vsi ljudje brez razlike rodu in stanu upravičeni do dostojnega življenja, poudarja to zlasti glede na one, ki jih današnji sistem gospodarsko najbolj ograža. Le-te zbira zadružništvo v svoje vrste, da si drug drugemu pomagajo in s skupnimi močmi dosežejo, česar bi kot posamezniki ne zmogli. To pa ni nikak boj v tem smislu, da bi zadružniki rušili upravičene interese kogarkoli. Je to miren proces, ki se bo zaključil šele takrat, ko bo človeška družba takorekoč našla samo sebe, ko bode izločila iz svojega organizma posameznike in skupine, ki jo izrabljajo v sebične namene.

Dopuščali smo možnost in priznali resnična dejstva, da se socialni organizem včasih tudi energično in nasilno očisti. Otrese se krvososov in zajedavcev in izbljuje, česar ne more prebaviti. Taki procesi nastanejo, če se človeška družba ni znala pravočasno obraniti socialnih bolezenskih kali in so se le-te prebohotno razvile. V takih primerih pomaga seveda samo radikalna reakcija vsega organizma.

Ali zadružništvo ne provocira takih reakcij, nasprotno: hoče, da postanejo prav vsi pretresi kakršnekoli narave v človeški družbi nemogoči. Zahtevajoč zlasti gospodarsko osiguranje in osamosvojitve večine ljudi, t. j. proizvajalcev in potrošacev, odstranjuje istočasno vzroke nesoglasij in motenj v gospodarskem življenju. Zato ostane zadružništvo steber miru, ki bo tem jačji, čim bolj se bo moglo tudi zadružništvo samo razvijati.

Vsakomur, ki mu je mir pri srcu, vsem, ki so poklicani, da ga ljudstvu ohranijo, je naložena dolžnost, da čuvajo in pospešujejo zadružno gibanje. Kdor je proti zadružništvu, je rušilec miru, kdor ga v njegovem razvoju ovira, kliče po borbi, sili in vojni! Naj se nihče ne zgraža nad to našo konstatacijo, nesebično, pogumno in trezno na jo premisli in priznati bo moral, da velja brez pridržka tako, kakor je napisana.

Svoboda je drugo, kar zahteva zadružni manifest. Avtonomen, svoboden razvoj sme zahtevati zadružništvo, in kot gospodarski sistem edino zadružništvo! Kajti le ono ima v svojem programu cilj, priboriti in zjamčiti ogromni večini človeštva pravico do življenja, dela in blagostanja.

Svoboda je pojem, ki ga ljudje kaj radi napačno tolmačijo, oziroma si ga tako prikrojijo, da ustreza njihovim ciljem. Zadružniki pojmujejo in zagovarjamo svobodo tako, kot smo pravkar povedali. Radi svobodnega udejstvovanja poedincev ali malih skupin se ne sme rušiti svoboda širokih plasti naroda. Človek ima sicer pravico, da se neovirano izživlja, da uveljavlja svojo osebnost, ki je vsakomur največja vrednota. Toliko priznavamo tudi mi načelo individualizma. Ali prav to načelo zahteva v svojem logičnem posledku priznanje, da greši zoper njega vsak, ki ne priznava enakih

pravice svojemu bližnjemu, greši tem bolj, če mu krati že gospodarsko svobodo, ki je temelj, na katerem se gradi tudi duhovna prostost človekova. Prirodna pravica vseh in vsakogar je, da mu družba zasigura materialen obstoj, da mu nudi predvsem pogoje in sredstva za življenje v dobesednem pomenu tega izraza. In prav to zahtevajo v prvi vrsti zadružniki, in prav to hočejo doseči s skupnim naporom in združenimi močmi. Da je to njihova osnovna pravica, o tem obče ne more biti debate, da jih pri tem ne sme nihče ovirati, je prav tako jasno. Kdor je dobre volje, tudi ne bo trdil, da svoboden razvoj zadružništva kogarkoli ograža — izvzemši seveda samo tiste, ki si lastijo izključno pravico do nemotenega življenja in blagostanja.

Ker zadružništvo že v načelu, po svojem programu in tudi v praktičnem izvajanju tega programa ne more in noče nikomur škodovati, temveč zasleduje upravičene gospodarske in socialne cilje najširših ljudskih plasti, je naravno, utemeljeno in pravično, da se s me svobodno razvijati. Razvija se pa tudi lahko svobodno, ker ima zdravo idejno podlago, iz katere more črpati vedno svežih moči.

Pravilno pojmovana svoboda je tudi ključ za pravilno pojmovanje pravice, ki je pa vendar ne smemo zamenjavati s svobodo. Človek bi se lahko udeleževal z večjo prostostjo, in sicer etično še povsem pravilno, če bi ne bil dolžan ozirati se pri tem na svojega bližnjega. V človeškem življenju je dovolj primerov, ko je neomejen razmah poedinca v enakih stremljenjih sedaj dovoljen, sedaj nedopusten, kar je odvisno od tega, da li trči na interese drugih ali ne. Svobodni razvoj je omejen torej tudi s te strani.

S kakega vidika pa naj presoјamo, kdaj se mora pri križanju interesu umakniti ta ali oni? Za danes bi bilo preobširno o tem zanimivem in težkem vprašanju razpravljati in ga z vseh strani osvetliti. Nekaj bo pa že iz povedanega sledilo: prednost ima tisti, čigar resnična življenjska potreba je nujnejša in pa tisti, ki predstavlja večino. Prav za prav nista to dva vidika, kajti večina je dandanašnji zbor — najpotrebnejših.

S. Čerček:

Kreditna in podporna zadruga železničarjev v Sarajevu

Imeli smo letos ob priliki kongresa Zveze nab. zadrug priliko, da si ogledamo pobljše sarajevsko železničarsko kreditno zadrugo, katero nam stavlјajo za vzgled in primer, kako se da s trdno voljo in smotrenim delom doseči neverjetne uspehe. O naših vtisih hočem danes govoriti, kaj smo videli in slišali o tej zadrugi.

Izstopimo na kolodvoru, pelјemo se po mestu, in nam pokažejo: Na Čr nem vrhu stoji cela kolonija hiš, med njimi velika zgradba kot palača. To je železničarska kolonija, katera se je zgradila s pomočjo Kreditne zadruge železničarjev. V mestu samem stoji na enem najlepših mest

ponosna stavba z napisom »Železničarska Kreditna zadruga«. Je to lastna hiša te zadruge.

Bilanca sarajevske kreditne zadruge železničarjev nam pokaže številke, ki imponirajo: nad 10.000 je članov, ki so nabrali v desetih letih lastnega prometnega kapitala nad 26 milijonov dinarjev. Od Zveze imajo samo 1.560.000 Din.

Prava posebnost za sarajevsko kreditno zadrugo pa je, kako so zbrali svoj prometni kapital. Navadnih vlog, kakršne poznamo v Ljubljani, imajo samo 3.650.000 Din. Ves ostali denar pa je dolgoročen, vezan in zadrugi na razpolago za daljšo dobo let. Na članskih deležih je bilo vplačanih 8.500.000 Din, to je toliko, kot imajo takega kapitala vse ostale zadruge v Zvezi. Na stalni štednji imajo nad 2.500.000 Din. Skoro 10 milijonov dinarjev imajo na razpolago v obliki podpornih fondov za slučaj smrti. Njih rezervni kapital dosega skoro milijon dinarjev in poslovnega prebitka so imeli lani 640.000 Din.

S takim denarjem se dá gospodariti čisto drugače kot s kratkoročnim, kjer mora zadruga računati, da ga dvignejo vlagatelji danes ali jutri. S takim denarjem se lahko dajejo posojila, ki se odplačujejo v daljši dobi. In s tem svojim denarjem so si Sarajevčani lahko postavili načrt, da naj si vsak železničar sežida svojo hišo.

Že v začetku svojega poslovanja, v prvih 10 letih, je izdala Kreditna zadruga v Sarajevu nad 700 milijonov posojil za zgradbo malih hišic. V splošnem so izdali v 10 letih poslovanja nad 40.000 posojil. Nešteto družinam so pomagali s cenениm posojilom ustvariti lastno malo gospodarstvo, ki naj dopolni skromni zaslužek, ki ga prejme železničar od žel. uprave. Na deželi so na ta način pomagali reševati gospodarsko krizo železničarja in njega bedni položaj.

V mestih, kjer ni take možnosti za mala gospodarstva, se je tudi poznal blagodejni vpliv zadruge. Rešili so v mestu železničarja iz rok in oderuških bank. Kdor je enkrat zašel radi kake nesreče v dolgove in je moral najeti posojilo ali je ostal dolžan trgovcu, ta se ni več zlepa rešil. Kar so počenjali pred 40. ali 50. leti naši vaški in meščanski oderuhi, to so delali še po vojni v Bosni in sploh na jugu razni privredni krogi. Še lani smo čitali, da so zahtevali nekateri in tudi dobili obresti po 10 Din mesečno od 100 Din posojila. To je 120% obresti letno. Pa tudi večje številke smo čitali.

Izredni uspehi, ki so jih dosegli Sarajevčani, nam kažejo, da so bili na delu tudi izredni ljudje, ki so z živo besedo, pa tudi z dobro premišljenim načrtom orali ledino in gradili svojo zadrugo takoj v začetku na zdrave in trdne temelje.

Začeli so poslovati Sarajevčani v letu 1923 naravno brez denarja, kakor mi v Ljubljani. Prvo pomoč v obliki posojila so dobili od svojih brat-skih zadrug (nab. zadruge), žel. direkcija pa jim je dala na razpolago poslovne prostore. In že prvo leto se pokažejo obrisi zdravega poslovanja.

Posojila so dajali samo članom svoje družine. Ne takim, ki so pravkar pristopili, temveč takim, ki so bili vsaj že pol leta člani. Podobno je pri nas samo ob sebi umljivo, da ne daje Podporno društvo posmrtnine tistemu, ki je vedno odlašal in javil pristop na pr. šele takrat, kadar mu je žena umrla.

Takoj v začetku so določili, da je treba za več posojila več deležev. Tako so potem lahko pridobivali potreben kapital.

Nič manj važno je bilo, da so si takoj v začetku organizirali svoj administrativni aparat, ki naj bi skrbel za kontakt s člani. 50 poverjenikov so imenovali že prvo leto poslovanja. Na sestankih in skupnih sejah so najprej izobrazili te svoje poverjenike, da so bili kos svoji nalogi za nadaljno propagando. Na razpolago so imeli v začetku list »Narodni železničar«, glasilo UJNŽB, dokler ni potem začel izdajati Jarak svoj lastni list »Mali zadrugar«, katerega je prevzela v letu 1928 v svojo last sama Kreditna zadruga železničarjev in ki je sedaj pod imenom »Združni glasnik« glasilo za vse železničarske zadruge v Bosni.

V letu 1925 so ustanovili Podporni fond za podpiranje članov v primeru smrti. Članarina 5 Din, podpora 2000 Din po članu, 1500 Din po ženi.

Že naslednje leto so šli še korak naprej. Ustvarili so zavarovalni oddelek za življenje. Zavarovanje je bilo omejeno do 40.000 Din.

Do takrat uvedeno obično štednjo so preuredili, kakor jim je narekovala praksa. Ločili so tedaj štednjo v navadno in trajno. Navadna je bila namenjena za navadne potrebe, za katere se vloge lahko poljubno dvigajo. Pri trajni štednji pa ni mogel železničar dvigniti svojih prihrankov drugače, kot v primeru upokojitve, smrti sorodnika, ali šele po določeni dobi let za študij otrok doto i. t. d.

S takimi metodami so dosegli Sarajevčani tako velike uspehe. Nabrani denar je last poedinca, deloma skupnosti, v kateri najde v sili in nesreči vsak svojo gospodarsko hrbtenico in pomoč. Najmanj 5 milijonov dinarjev je prihranila Kreditna zadruga svojim članom na obrestih, ko jim je dobavljala cenena posojila v svrhu razdolževanja. Večina članov se je izkopalo iz dolgov, skoro tisoč železničarjev je prišlo z njeno pomočjo do lastne hišice. Nov duh je zavladal med sarajevskimi železničarji, ki se razširja tudi na njihove sosedo.

Narodno gospodarstvo

P. L.:

Bankarstvo

(Nadaljevanje.)

Zadruga in njena vloga pri denarnem prometu.

Dosedaj sem v svojem referatu obdelal bankarstvo z glavnimi izsledki, poudaril njegovo vlogo v narodnem gospodarstvu ter na kratko opisal po-

samezne bančne posle. Sedaj pa hočem podrobneje obravnavati zadrugo in njeno vlogo pri denarnem prometu.

Zadružni pokret je danes tako mogočen in razširjen med najširše plasti ljudstva pri vseh narodih, njegov blagodejni vpliv tako velik, da je nesporno že nov gospodarski sistem ter ima v svoji veliki ideji vse možnosti, da reši svet gospodarske depresije. Osnovna ideja zadružništva, t. j. vzajemna samopomoč in skupno delo, je že zelo stara in sega daleč nazaj v zgodovino. Prav posebno se kaže ta v plemenskih zadrugah vseh večjih narodov, nam pa še posebno v zadružnem življenju naših pradedov. Današnje zadruge sicer ne moremo istovetiti z onimi, vendar moremo dobiti sledi zadružne ideje v današnjem smislu v vseh teh pojavih starega in srednjega veka, kakor tudi v srednjeveških cehih, dasi so bili prisilnega značaja. Zato ne moremo reči, da je zadružna ideja nastala šele pod pritiskom kapitalističnih razmer zadnjih stoletij, neenakopravnosti in izžemanja posameznih stanov, temveč da so ti najnovejši vzroki dali močan impulz k tvoritvi zadrug. Organizatorno je zadružništvo staro komaj eno stoletje, kar je samo dokaz velike idejne sile in življenjske moči pokreta, ki si je v tako kratkem času osvojil ves svet.

Zadružništvo je organiziran gospodarski pokret, sloneč na enakoopravnosti, medsebojne pomoči in ljubezni do bližnjega. V dobi razcveta liberalnega gospodarstva so bile te vodilne misli zadružne ideje zelo blizu brezmočni masi obrtnikov, delavcev in kmetov. Vsak poizkus samoobrambe pa je bil združen z največjimi težkočami. Ročdalski pionirji, ki so l. 1844 v Angliji ustanovili prvo konzumno zadrugo, so bili zasmehovani, opljuvani in preganjani. Prav tako so tudi povsod drugod zadružni borci nalleteli na težke ovire in očitna preganjanja. Pa so vendar uspeli. To pa ni samo zasluga privlačne ideje, ki jo je zadružni pokret oznanjal, ampak tudi znak velike moralne kvalifikacije ljudi, ki so ta pokret začeli. Vodilni nagib pri ustanovitvi zadrug je bil gospodarski. Prav tako važna pa je bila druga velika misel zadružnih pionirjev, ki je hotela posameznika duševno vzgojiti in ga usposobiti za zadružno delo. Zadružni pokret naj sloni na etični podlagi, naj zbira in vzgaja poštene ljudi, širokega socialnega čustvovanja in brezkompromisarstva v vsakem pogledu. Brez dvoma je to pri zadrugarjih že takrat rodilo spoznanje, da prvi cilj, namreč gospodarski, ne more zadovoljiti, ampak, da je zadružništvo kot gospodarska organizacija poklicano ljudi tudi duševno povzdigniti. Umestno je poudariti, da je danes ta druga zadružna ideja prav tako važna in nujna. Popolni uspeh zadružnega pokreta je zajamčen le ob istočasni poglobitvi človeškega duševnega življenja in socialnega čustvovanja.

Ročdalski pionirji v stanovskem, verskem in političnem oziru niso delali razlik. Zadružništvo naj zbira okrog sebe vse stanove, pripadnike vseh veroizpovedi, zadruga naj bo politično indiferentna in spolu naj se ne daje prednost. Bili so tudi prvi, ki so dopustili ženskam volilno pravico in pravico glasovanja. Vse te ideje so prešle v bistvene osnove zadružništva,

ki jih danes v praksi in teoriji osvaja in propagira. Res so bili primeri, tako v Angliji in Nemčiji, kjer so se v okviru zadrug skušali zbirati pripadniki poedinih verskih organizacij in obenem z gospodarskim ciljem doseči verski smoter. Še številnejši pa so bili primeri, ko se je zadružništvo skoro v vseh državah delilo po političnih skupinah. Vendar vse to zadružništvu ni vzelo splošnega značaja, kar se kaže danes, ko se zbirajo pod zadružnim praporom vsi ljudje brez razlike.

Od teh splošnih oznak preidem na zgodovino zadružnega gibanja ter bom podrobneje opisal početke zadružnega denarnega prometa, kateremu je moj referat posvečen. Prve zadružne organizacije so nastale v Angliji okoli leta 1828, ki so pa še malo sličile ročdalskemu tipu. V Franciji je nastala prva konzumna zadruga v Lyonu l. 1835 z nazivom »Commerce veridique et sociale«. Nekaj let poprej je bila ustanovljena v Parizu tudi prva produktivna zadruga. Po ponesrečenem štrajku tkalcev je bila v Ročdalu na Angleškem l. 1844 osnovana konzumna zadruga, katera je dala organizacijske kakor tudi splošno zadružne smernice, ki so še danes temelj zadrugam. V Nemčiji in Švici so se začele zadruge ustanavljati koncem prve polovice 19. stoletja. Poleg tega so se okoli leta 1850 v Nemčiji osnovala prve kreditne zadruge, nekaj let nato pa še posojilnice in hranilnice Raiffeisnovega tipa. V drugi polovici 19. stoletja pa je zadružni pokret zavzel nagel in širok razmah po vseh kulturnih državah. Države so začele izdajati zakone, s katerimi so zadružni pokret priznale in uzakonile. Literatura o zadružništvu je rastla in kot zadružni propagatorji so se pojavili znanstveniki, socialni reformatorji in politiki. V Angliji sta uspešno nastopila kot propagatorja zadružne ideje Owen Robert in King William, v Franciji Charles Fourier, Buchez Thillipe in Charles Gide, v Nemčiji pa Herman Schulze - Delitzsch in Friedrich Raiffeisen. Zadružništvo se je od produktivnih in konzumnih ustanov razširilo na vse možne panoge gospodarskega udejstvovanja in v teku razvoja poiskalo vse možnosti uspešnega dela. Danes ne vidimo nobene panoge gospodarstva brez zadružnih ustanov in v okviru vseh posameznih panog opazimo polno novih poizkusov, ki jih je baš zadružništvo moglo uspešno začeti.

Zadružni denarni zavodi imajo svoje početke v Nemčiji, odkoder so se hitro razširili po vsem svetu. Njih ustanovitelja sta Hermann Schulze-Delitzsch in Friedrich Raiffeisen. Organizatorna načela, ki sta jih ta dva moža postavila, so se obdržala in tvorijo še danes podlago zadružnim denarnim ustanovam. Zanimivo je, kaj je neposredno napotilo ta dva moža k ustanovitvi zadružnih denarnih zavodov. Schulze-Delitzsch, ki je že nekaj let poprej organiziral produktivne zadruge nemških rokodelcev, je uvidel, da je gospodarska osamosvojitve teh zadrug in popoln uspeh zadružnega gibanja zasiguran le, če bodo sami razpolagali z zadostnimi plačilnimi sredstvi in imeli možnost dajati kredite. Prvo kreditno zadrugo je ustanovil l. 1850. Njegove misli so bile sledeče: zadrugi najti čim večji delokrog, da se gospodarsko osamosvoji. Pri poslovanju naj veljajo že

vsa priznana bančna načela. Krediti morajo biti kratkoročni in dani le proti zadostnemu jamstvu. Odklanjal je centralizacijo svojih zadrug kakor tudi državno pomoč, ker je imel za nujno, da mora biti zadruga sama sposobna za življenje. Njeno poslovanje je naslonil na večje banke, sklepal z njimi za vse člane zadruge giro pogodbe in tako upostavljal zadrugo v zvezo z ostalim denarnim trgom. Kasneje pa je sam ustanovil večjo banko v obliki akcijske družbe, katera naj bi skušala zadostiti eventualnim kreditnim potrebam posameznih zadrug. Schulze-Delitzsch je ustanavljal svoje kreditne zadruge v obrambo srednjega, predvsem obrtniškega stanu, proti izžemanju kapitala in je zato stremel za čim popolnejšo organizacijo in urejeno poslovanje. Njegov delokrog so tvorila predvsem mesta. Potrebno je bilo dati vodstvo zadrug strokovno sposobnim članom ali pa tudi plačnemu osobju. Evetualni dobiček naj se naloži v rezervni fond, deloma pa izplača članom v obliki dividend.

Raiffeisen je začel svoje delovanje pod drugimi okolnostmi. Videč revščino in splošno pomanjkanje nižjega ljudstva, je ustanavljal dobrodelna društva z namenom, da s podporami lajša to bedno stanje. Prvotno o kaki zadružni ideji ni bilo govora. Hotel je biti dobrotnik revežem, trkal je na neusmiljena srca ter apeliral na krščansko ljubezen. Ko je uvidel, da nekaj takih društev ne more zadostiti temu namenu v zaznatni meri, ter spoznal, da deli le trenutno olajšanje, je stremel za tem, da ustvaril nekaj trajnejšega, s čimer bi koristil širšim plastem ljudstva. Schulze-Delitzsch je takrat že ustanavljal svoje kreditne zadruge zelo uspešno. To je dalo tudi Raiffeisnu dokončno odločitev. Osvojil si je **zadružni sistem** in začel po deželi ustanavljati zadružne denarne zavode — hranilnice in posojilnice. Namen teh ustanov je bil, vzbuditi pri ljudstvu čut varčevanja ter dajati posojila. Letni dobiček naj se ne razdeli članom v obliki dividend, temveč naj se uporabi v dokrodelne svrhe. S tem je hotel doseči oboje: gospodarsko pomagati svojim članom, z dobičkom pa opravljati dobra dela. Hranilnice in posojilnice je ustanavljal med poljedelci, zaradi česar je moral organizaciji svojih zadrug postaviti druge temelje kakor Schulze-Delitzsch. Ker ni imel ljudi s potrebno strokovno izobrazbo, ni mogel urediti poslovanja zadruge po predpisih knjigovodstva. Vodstvo zadrug je prepustil preprostim ljudem in je zato iz tega razloga kakor tudi iz razloga dobrodelnega značaja zavoda odklanjal vsako nagrado za delo. Uvedel je dolgoročne kredite, ker kmetu s kratkoročnimi ni pomagano. To dejstvo pa zahteva popolno poznanje in zaupanje med člani ter ovira zadrugi širši teritorialni obseg. Ustanavljal je zadruge v okviru verskih občin, kjer se ljudje med seboj dobro poznajo. Osnovel je zvezo zadrug, na katere sedežu je bila centralna blagajna. Vedel je, da posamezne zadruge ne bodo dovolj močne, da zadoste kreditnim potrebam svojih članov; centralna blagajna pa naj vzdržuje ravnotežje med ponudbo in povpraševanjem po denarju in naj iznivelira neenakost denarnega dotoka s potrebami posameznih zadrug. Centralna blagajna naj posluje po bančnih pravilih, upravlja

denar zadrug-članic, daje nasvete in nadzira njih poslovanje. Poleg tega naj kot samostojna denarna ustanova opravlja svoje lastne posle.

Vsak izmed navedenih tipov pa ima svoje prednosti, ki se pokažejo na povsem ločenem področju delovanja. Raiffeisnov sistem se ne more tako razširiti po mestih, kakor ne Schulze-Delitzschev na deželi. Lahko pa rečemo, da je slednji po svojih organizacijskih načelih dosti prožnejši. To je pokazal tudi razvoj s tem, da so se zadruge te vrste razširile ne samo med vsemi stanovi po mestih, ampak da je zajel tudi deželo, kjer so se organizirali v te zadruge ne samo podeželski obrtniki, temveč tudi poljedelci. Nasprotno pa prvi tip zadrug v mesta ni mogel prodreti; tu pa so se organizirale centralne blagajne, ki so dobile veliko moč na denarnem trgu. (Konec prih.)

Gospodinjstvo

Citrona in kis

Citronov sok je zelo dobro nadomestilo za kis. Bolniki, ki kisa sploh ne prenašajo, uporabljajo namesto njega citronov sok. Dober kis je težko dobiti, citronov sok je pa vedno naraven in svež, saj ga iztisnemo naravnost iz sadu. V soku citrone so pa tudi vitamini, katerih v kisu ni. Razen tega se sok in citronina lupina uporabljata v kuhinji tudi kot začimba. Tako dá na primer par kapljic citronovega soka dober okus obari ali dunajskemu zrezku, košček citronine lupine pa vržemo v marsikatero juho, omako, kompot. Brez sesekljanje take lupinice skoro ni močnate jedi.

Kadar čutimo bolečine v vratu, se zatečemo k citroni. Komu še ni pomagal topel citronov sok, ko je kašljal! Kako radi požiramo kisle limonove krhlje, kadar straši angina in koliko soka zgrgramo namesto drugih desinfekcijskih sredstev! Še celo v receptih za vitko linijo dobimo citrono, nekaterim pa ona zopet pomaga, ako nimajo teka. V trgovini se dobi tudi konzerviran citronov sok, ki pa ni nikdar tako dober kakor svež. Neprijetna srbečica na koži navadno preneha, če kožo drgneš s citronovim sokom. In končno je citrona, kakor kis, tudi zelo uspešno čistilno sredstvo v gospodinjstvu.

Pa tudi kis se ne uporablja v gospodinjstvu samo za solato. Če kdo pade v omedlevico, ga močimo s kisom; mrzli in topli obkladki so znano zdravilno sredstvo. Tudi ozeblina je dobro omivati s kisom. V kopalno kad vlivajo nekateri kolinsko vodo, da lepo diši, drugi pa par žlic kisa, zato da je kopel bolj osvežujoča.

Kadar peremo živobarvne obleke, dodenemo vedno zadnji vodi za izpiranje nekoliko kisa, zato da ostanejo barve bolj sveže. Tudi zadnji vodi za izpiranje las dodamo nekoliko kisa. S kisom ali citrono čistimo

zastarele madeže od črnila kakor tudi roke, če so črne od svežega sadja ali mladega krompirja. S kisom se hitro odpravi s kuhinjskega pribora duh po ribah in čebuli in z njim očistimo tudi kuhinjske lonce vodnega kamna.

Časopisni papir v gospodinjstvu

Starih časopisov se nabere včasih toliko, da ne vemo, kam z njimi. In vendar se da ravno časopisni papir prav dobro uporabiti v gospodinjstvu. Tako na primer je tak papir najcenejše in prav dobro čistilno sredstvo. Z njim se lepo čistijo okna, zrcala, les, pločevina, medenina i. t. d. Umazane steklene vrče očistiš nahitreje s časopisnim papirjem. Voda, pesek, malo soli in časopisni papir, in najbolj zanemarjen vrč postane tako čist, da lahko serviramo v njem pivo. Kako lepo se sveti cinkova posoda, ako jo zdrgnemo s časopisnim papirjem. Prav tako je z umazanimi steklenicami. V umazano steklenico natlačimo na koščke raztrganega časopisnega papirja, nanj nalijemo vode, kateri smo dodali nekoliko sode, in pustimo nekaj časa, da se odmoči, nakar steklenico dobro stresamo, da papir temeljito odrgne stene steklenice. Nazadnje vse skupaj izlijemo, steklenico pa seveda splaknemo še s čisto vodo. Ako zavijemo v časopisni papir pribor, katerega ne potrebujemo vsak dan, ostane kot nov. Če imamo v postelji vložek iz žične mreže, je dobro, ako položimo nanj eno ali več plasti časopisnega papirja, katerega prej prešijemo z velikimi vbodi. Tak papir ohrani žimnico, da se tako hitro ne obrabi in skozenj tudi prah ne more v žimnico. Praktična gospodinja obriše sajasto in mastno posodo najprej s časopisnim papirjem, ki pobere vso maščobo, nato jo šele umije. Ravno tako je dobro, ako iz sklede za pomivanje in vrča za umazano vodo najprej izbrisemo maščobo s časopisnim papirjem in šele nato splaknemo posodo z vročo vodo. Časopisni papir prihrani na ta način torej marsikatero kuhinjsko cunjo. Kadar lupimo krompir ali čistimo zelenjavo, sadje in podobno, pogrnemo na mizo časopisni papir, v katerega zavijemo potem vse odpadke in jih vržemo zavite v zaboj za smeti ali pa v štedilnik. Tudi mastne ali sploh umazane roke si najprej obrišemo s časopisnim papirjem in šele potem si jih umijemo z gorko vodo in milom. Sadje se dolgo obdrži, ako ga zavijemo v časopisni papir in shranimo v hladnem prostoru. Če hočemo, da se nam jed ne shladi, zavijemo posodo dobro v časopisni papir, s čimer si dostikrat prihranimo pogrevanje jedi. Časopisni papir je tudi dobro in ceneno sredstvo proti moljem. Vanj zavijemo kožuhovalo ali volnene stvari. Tako zavite spravimo potem v zaboj, ki ga tudi obložimo s časopisnim papirjem. Ako naredimo iz časopisnega papirja vrečice in jih napolnimo s poškopljenim prahom od premoga, pokurimo to, kar bi morali sicer zavreči. Tudi briketi, zaviti v časopisni papir, gore bolj počasi in oddajajo več toplote.

M.

Paradižniki

Malokatera novost se je v kuhinji tako hitro udomačila kakor ravno paradižniki. Dočim so jih devali včasih samo v juho ali omake, jih znajo današnje gospodinje pripravljati že na najrazličnejše načine kot samostojno jed. Razmeroma hitro so izginili predsodki, tako da je že redkec dolg obraz, kadar pridejo paradižniki v kakršnikoli obliki na mizo.

Za razne načine pripravljanja so primerne različne vrste paradižnikov. Za rezanje paradižnikov na rezine ali kocke, kakršne jemo v solati, je primerna vrsta »Lukulus«, ki daje srednjevelike gladke, okrogle in krvavordeče sadeže, z gostim, tršim, vendar zelo sočnim mesom. Te vrste paradižniki imajo malo koščic in so zelo okusni, zato se pa največ kupujejo. Najokusnejši so tisti paradižniki, ki dozore na rastlini sami. Nekateri imajo navado, da jih potrgajo takoj, ko se začno rdečiti, in jih puste potem, da postanejo popolnoma rdeči, na soncu ali v topli gredi. Taki paradižniki na soncu ne dozore, marveč postanejo samo rumenkastordeči, so bolj mehki, vodeni, imajo trdo luščino in pust, kiselkast okus. Od polnordečih, na rastlini dozorelih sadežev jih je torej prav lahko ločiti.

Paradižnikova solata. Čiste, bolj trde, zrele paradižnike narežemo na tenke krlje ali rezine, ki jih denemo v skledo ali na krožnik tik pred serviranjem. Lahko jih potresemo samo s sesekljanim peteršiljem, posolimo, popoprano in polijemo z oljem in kisom, ali jih pa polijemo z omako. ki jo pripravimo iz gorčice, olja, kisa, soli in popra. Dobra omaka je tudi iz kuhanega rumenjaka, olja, kisa ali vitrovega soka, nekoliko soli, popra, peteršilja in drobno sesekljanega beljaka.

Paradižnikovo solato lahko napravimo pa tudi tako, ako na kocke ali rezine zrezanim paradižnikom pridenemo zelene sladke paprike, kateri smo odstranili peške in jo zrezali na rezine. Vmes zrežemo večjo čebulo in vse skupaj posolimo in zabelimo s kisom in oljem.

Paradižnikova mezga. Očiščene paradižnike najprej razpolovimo in naložimo v široko kastrolo, nakar jih postavimo na štedilnik, da se nekoliko zmehčajo in da izteče iz njih voda. Vodo nato odlijemo, paradižnike pa pretlačimo skozi sito. Tako pretlačene paradižnike denemo potem v kastrolo, posolimo in kuhamo toliko časa, da se mezga zgosti. Še gorko mezgo nalijemo v pogrete kozarce z ozkim vratom. Ko se vse skupaj shladi, nalijemo po vrhu za prst olja, nakar kozarce zavežemo in shranimo na suhem.

Paradižniki v kis. Za shranjevanje v kis izberemo zdrave, drobne, zrele paradižnike. V široke kozarce naložene zalijemo s kisom in zavežemo.

Paradižniki v slani vodi. Na liter vode, s katero hočemo zaliti paradižnike, denemo 20 dkg soli, nakar vodo prevremo. V kozarec ali lončen

pisker pa naložimo zbrisane paradižnike, ki ih zalijemo z že pripravljeno slano, prevreto vodo. Posodo nato zavežemo. Ker so taki paradižniki slani, moramo jed, kateri jih dodamo, soliti šele potem, ko je gotova, da vidimo, ali je še treba soli ali ne.

Solata iz zelenih paradižnikov. Čiste, zelene paradižnike (1 kg) zrežemo na rezine, ravno toliko pa narežemo zelene paprike, kateri smo odstranili peške, vrhu tega pa še pol kilograma čebule. Narezane paradižnike, papriko in čebulo stresemo nato v večjo posodo, posolimo in pustimo stati dvanajst ur, nakar vse skupaj odcedimo, stresemo v kozarce in zalijemo s kisom. Po vrhu nalijemo za prst olja. Zavezane kozarce shranimo na hladnem in suhem prostoru. Če se nam zahoče take solate, jo moramo pol ure prej vzeti iz kozarca in jo zabelimo z oljem.

Sadni zdriz (žele)

Kompoti, marmelade in razni sadni soki so v naših kuhinjah že davno udomačeni, manj znani so pa razni sadni zdrizi, ki se tudi lahko pripravijo iz vseh vrst sadja. Med najboljše sadeže za zdrize spada kosmulja, ribizelj, brusnice, kutine in grozdje. Te vrste sadežev vsebujejo namreč dosti pektina, ki povzroča, da se sok strdi. Za pripravo zdriza je boljše manj zrelo sadje, in sicer zato, ker ima več pektina. Zato pride prav zlasti sadje, ki pade z dreves, preden je zrelo in ki ga skoro ne moremo porabiti za kaj drugega. Ako pripravljamo zdrize iz popolnoma zrelega sadja ali iz sadja, ki ima malo pektina, dodajamo izvleček pektiva, ki se dobi v drogeriji ali lekarni. Črvicega in nagnilega sadja, na primer jabolk in hrušk, ne lupimo, marveč ga samo obrežemo, nakar ga kakor vsako drugo sadje, iz katerega pripravljamo zdriz, polijemo z nekoliko vode in dušimo. Dušeno sadje stresemo v vrečico, ki jo obesimo, da sok sam od sebe polagoma kaplja v podstavljeno posodo, ali pa obrnemo kuhinjski stolček in privežemo na vsako nogo po en vogal prtiča, na katerega potem stresemo dušeno sadje in pustimo, da se počasi samo odteka, ne da bi maso stiskali. Ker zdriz ni prav za prav nič drugega kakor sadni sok, iz katerega je izparjena voda, se mora kuhati v veliki plitvi posodi, zato da voda hitro izhlapeva. Opozarjam, da sok med kuhanjem rad kipi in da se rad prižge; ako vre prepočasi, pa nima lepe barve. Zato ga pripravljamo v veliki posodi, kjer ga med močnim vrenjem hitro mešamo in pene sproti pobiramo. Zdriz je gotov takrat, kadar se kaplja ne razleze, ako kane na mrzel krožnik. O tem se lahko prepričamo tudi na ta način, ako vlijemo sok na žlico, katero držimo na mrzli vodi približno pet minut.

V liter pretlačenega soka stresemo po okusu in pa glede na to, kako sladko je sadje, 150 do 500 g sladkorja. Zaradi boljšega okusa dodamo med kuhanjem soku lahko tudi citronove lupine, vanilije, cimeta ali klinčkov, kar zopet poberemo ven, preden nalijemo sok v steklenice. Zdriz se na toplem razleze, zato ga moramo hraniti v hladnem prostoru. Ker ima

lepo barvo in je trd tako, da se iz njega lepo režejo razne oblike, se rabi za nadevanje, zlasti pa za okras peciva, predvsem tort, krem in pudingov.

Še topel zdriz (kuhamo ga navadno dvajset minut) zlijemo v pogrete steklenice s širokim vratom; po vrhu nasujemo sladkorja v prahu, nakar steklenice zavežemo.

Jabolčni zdriz lahko pripravimo iz nezrelih, odpadlih jabolk ali pa iz olupkov in obrezkov, ki nam ostanejo, kadar pripravljamo jabolčno mezgo. Na liter soka dodamo 200 do 300 g sladkorja. Ribizov sok potrebuje več sladkorja, in sicer do 600 g na liter. Da bezgov zdriz nima pustega okusa, mu dodamo do 500 g sladkorja na liter, pustemu soku iz drnulj pa na liter 1 kg. Zelo dober je zdriz iz murv. Zaradi boljšega okusa mu primešamo citronovega soka. Liter takega soka osladimo s 500 g sladkorja. Robidnice je dobro zmešati z jabolki; sladkorja dodamo kilogram na liter. Paradižnikovemu soku dodamo tričetrtil kilograma sladkorja. Rdeče jagode se mešajo z belim ribizom. Na liter te mešanice vzamemo 700 g sladkorja; liter soka iz borovnic pa potrebuje 800 g sladkorja. M.

Čebelarstvo

P. A.: Pomen čebelarstva v narodni ekonomiji

Naša država ima vse potrebne pogoje za uspešno čebelarjenje. Podnebje je zelo milo, zime niso prehude, poletja pa tudi ne prevroča. Naši pašniki, livade, gozdovi so bogati viri ogromnega prirodnega bogastva, s katerim je narava v veliki meri oblagodarila naše pokrajine. To bogastvo je sladki nektar, ki se leto za letom zbira po cvetih naših rož, kjer ga pridne čebelnice nabirajo ter pretvarjajo v med, čebeharji pa ga odvezemajo čebelam in ga vnovčijo. Posebno ugodne razmere v naši državi za čebelarstvo so v Sremu, pod Fruško goro, v Mačvi in okoli Smedereva. Tam so kraji, ker natočijo letno do 100 kg cvetličnega medu iz enega panja. In čeprav so dani tako ugodni pogoji, da se čebelarstvo zelo visoko rentira, vendar je zelo malo čebelarjev, ki bi izrabljali tamkajšnja pasišča. Prebivalci so o čebelarstvu zelo malo poučeni. Mala peščica, ki goji to važno panogo narodnega gospodarstva, čebelari večinoma v primitivnih panjih. Čebele so prepuščene, da same delajo kakor hočejo, namesto da bi njihovo delovanje uravnaval človek. Takemu čebelarstvu pravimo neracionalno čebelarjenje. Pri nas se ne izkorišča niti deseti del onega ogromnega narodnega gospodarstva, ki ga nam narava v veliki meri nudi po cvetju in po gozdovih. Veliki del tega ponujanega prirodnega bogastva ostane neizkoriščen, in sicer radi tega, ker ni dovolj čebel in čebelarjev, kajti to dobroto črpajo lahko samo čebele. To neizrabljeno bogastvo dosega vrednost milijonov in milijonov! Zato je dolžnost poklicanih faktorjev, da pod-

pirajo idejo čebelarstva v naši državi. Mi čebelarji-železničarji pa izkoristimo ugodnosti, ki nam jih nudi železniška uprava. Veliko je slišati jadikovanja, da v tem ali drugem kraju ni dovoljne paše, oziroma da so pasišča zasedena po tujih čebelarjih. Železničarji, umaknite se privatnikom ter peljite svoje čebele v pašo v južne kraje, kjer vas bodo radi sprejeli in bo tudi gotov uspeh. Pod Fruško goro so veliki kompleksi gozdov, zaraščeni z akacijo in lipo, kjer vsako leto dobro medi. Moj znanec, ki je službeno hodil po teh gozdovih, mi je pravil, da je videl, kako so delavci pri podiranju stare lipe naleteli v deblu na čebelno družino, ki je imela okoli 160 kg samega cvetličnega medu. S tem nočem pretiravati ter obujati čebelarjem skomine. Resnica je, da so tam boljši kraji za čebelarstvo; čebel je malo, ljudje so prijazni, zato izkoristimo svoje ugodnosti ter poskusimo svojo srečo tamkaj!

Čeprav je po nekaterih pokrajinah naše države pravi eldorado za čebelarstvo, je vendar pri nas čebelarstvo v primeri z drugimi državami skoro v povojih. Po zadnjih statističnih podatkih je v naši državi 533.408 panjev; na en kvadratni kilometer prideta 2 do 3 panja, oziroma da bo predstavljanje lažje, 44 panjev na 1000 ljudi. Te številke vsekakor niso zadovoljive. Drugi nedostatek je še to, da je od skupnega števila panjev komaj ena petina takih, ki so prirejeni za umno čebelarenje. Samo ob sebi je umevno, da je sorazmerno s tem dejstvom tudi manjši pridelek medu in voska.

Najbolj razvito je čebelarstvo v Švici in Avstriji. V Švici pride 66 panjev na 1000 ljudi, v Avstriji pa 57 panjev. Pri tem moramo upoštevati, da imajo večinoma vse panje s premakljivim satjem ter da čebelar ob ugodni letini lahko z umnim čebelarenjem zelo poveča donos, dočim so v primitivnih panjih čebele skoro navezane samo nase. Na Koroškem pride 132 panjev na 1000 ljudi, v zgornji Avstriji pa celo 175 panjev. V taki državi je gotovo, da bodo lahko sami krili svojo potrebo medu in voska in jim ne bo potrebno uvažati teh produktov iz drugih držav, pač pa bodo celo lahko odvišni pridelek v inozemstvo prodali za lep denar. Pri nas je pa to ravno narobe.

V naši državi, v kateri bi lahko pridelali ogromne množine medu in voska, se ne polaga nikaka važnost na čebelarstvo. Zelo malo je razumevanja za razširjenje te važne gospodarske panoge. Iz službenih podatkov ministrstva trgovine in industrije iz leta 1922 je razvidno, da smo tega leta uvozili 2,170.348 kg voska, kar predstavlja vrednost preko 80 milijonov dinarjev. Uvozili smo večji del iz Avstrije in Madžarske.

Po gornjih podatkih je razvidno, da je čebelarstvo na Koroškem in v Zgornji Avstriji za štirikrat bolj razvito kakor pri nas. Torej v Avstriji, ki leži severneje od nas, kjer je radi močno razvitega poljedelstva veliko manj ugodnih prirodnih pogojev za napredovanje čebelarstva, pride po 8 panjev na en kvadratni meter. Tedaj je gotovo, da bi v naši državi z

mnogo več prirodnih pogojev za čebelarstvo lahko brez velikih težav dosegli Avstrijo, če je ne še prekosili. Na en kvadr. kilometer bi moralo biti pri nas vsaj 10 panjev. Dosedaj pride 2 do 3 panja, torej bi se povečalo število panjev za štirikrat. Sorazmerno s številom panjev bi se tudi povečal pridelek. Na ta način bi prišli do 2 milijona panjev v vsej državi. Vzemimo, da povprečno prinese 1 panj na leto 10 kg medu, med računajmo po prodajni ceni 12 Din za kilogram. Lahko bi dobili torej 240 milijonov dinarjev samo za med, za vosek pa lahko mirno računamo po 1½ kg na panj, kar predstavlja vrednost 120 milijonov dinarjev. Skupaj bi znašala torej neposredna korist 320 milijonov dinarjev. Ali ni to lepa vsota kot doprinos k narodnemu gospodarstvu! To pa bi bila samo neposredna korist od čebelarstva, imamo pa še posredne koristi. Življenje čebel je v tesni zvezi z razvojem sadnega drevja in drugih kulturnih rastlin. Čebele ne morejo obstati brez cvetja, po katerem nabirajo med, pa tudi brez čebel bi ogromno število cvetov ostalo neoplojenih, to je jalovih ter bi na ta način drevje, kakor jabolka, hruške, češnje i. t. d. ne rodile toliko sadov. Izgleda sicer, da je skoro nemogoče, da bi imele čebelice tako velik vpliv na povečanje narodne proizvodnje. Če pa stvar natančneje pogledamo, tedaj ugotovimo, da je čebelarstvo v resnici zelo važen faktor in velikega pomena v narodni ekonomiji, t. j. na polju sadjarstva in poljedelstva.

To veliko važnost je podrobneje opisal češki profesor Václav Pokorný v knjigi »Význam včelářství vůbec, a pro žemědelství zvlášť«. Knjiga je izšla leta 1928 v Plznu. Posredne koristi popisuje on na sledeči način:

Imamo veliko število rastlin, v katerih cvetovih se ne more oploditi plod, dokler se cvetni prah iz enega cveta ne prenese na drugi cvet iste vrste rastline. To prenašanje cvetnega prahu vršijo veter, insekti, a največ čmrlji in čebele. Vpliv vetra za prenos cvetnega prahu iz cveta na cvet je zelo neznamenit. Vpliv čmrljev je večji, ali ta ne zadostuje, ker čmrljev je malo v primeri z množino cvetov. Čmrlji prenašajo cvetni prah največ pri detelji, ali število čmrljev še zdaleko ne odgovarja množini samo deteljnih cvetov. Čmrlji živijo po družinah skupaj kakor čebele, in sicer od 200 do 300 v eni družini, dočim je pri čebelni družini do 50 tisoč živalic. Na podlagi tega so čebele glavni prenašalci cvetnega prahu iz cveta na cvet in baš vsled tega so čebele zelo važni činitelji pri oplojanju rastlin.

Nadaljnje dejstvo je, da čmrlji nabirajo nektar po vseh rastlinah kar od kraja ter s tem prenašajo cvetni prah na pr. iz jablane na hruško, kar je brezpomembno. Dočim čebele nabirajo nektar samo po eni vrsti cvetov, na pr. iz jablane ne gredo na hruško, pač pa vedno zopet na jablano in to tako dolgo, dokler ne vsahne vir nektarja na tem drevesu. Ta lastnost čebele je zelo važna. Čebele vsakikrat oplode cvet, dočim čmrlji le slučajno. Na podlagi teh ugotovitev so čebele najvažnejši činitelji pri oplojanju cvetov in v tem leži ravno pomen čebelarstva v narodni ekonomiji. To lastnost potrjuje tudi dejstvo, da pri čebelah lahko dobimo sortirani med, akacijev, lipov i. t. d. (Konec prih.)

A. P.: Navodila za delo v mesecu avgustu

Že polno medu
zacvetela je,
pala k nogam ko' v snu
in čebela je. (Murn)

Zadnjič smo si ogledali narejanje umetnih rojev in govorili tudi nekoliko glede izmenjave matic. Posebno slednje je zelo važno delo, ki ga mora izvršiti vsak čebelar v mesecu juniju, najkasneje pa v juliju. Sredi avgusta moramo že odbrati plemenjake, ki jih bomo pustili čez zimo. Marsikdo se bo vprašal, kako to, da moramo tako zgodaj določiti družine za prezimljenje, saj manjka še par mesecev do zimskega mirovanja. In vendar je nujno potrebno, da to izvršimo, in sicer iz teh razlogov. Meseca junija so bile družine na višku, sedaj je pa po panjih malo zalege. In ravno meseca avgusta izležene čebele preživijo zimo ter dočakajo spomlad, vse prej izležene čebele pomrjejo, družina se polagoma krči. Močne družine imajo še na nekoliko satov zalege, a pri slabičih je ista prav pičla. In baš radi tega moramo skrbeti, da matica avgusta meseca kolikor mogoče dobro zalega. Zategadelj je priporočljivo, postaviti čebele v otavo na pašo. Bira ni ravno velika, pač pa čebele toliko dobe, da silijo matico k zaleganju.

Med »mašami« cvete ajda, to je od 15. avgusta do 8. septembra. Ajdova paša je zelo izdatna ter bi je ne smel opustiti noben čebelar. Letošnje leto, če ne bo drugače urejeno, smo izgubili brezplačne uputnice za prevoz čebel v pašo. To je posebno hud udarec za nas železničarje-čebelarje, pa vendar ne smemo kloniti. Mogoče se bo dalo z združenimi močmi izposlovati povrnitev prejšnjih ugodnosti. Baš sedaj je čas, da še bolj strnemo naše vrste ter s tem manifestiramo smisel za združno misel in pokažemo javnosti, da smo zmožni prenesti tudi ta udarec. Če pa do tedaj ne bi imeli povlastic, naj ne bo vzlic temu nikogar, ki ne bi peljal svojih čebel na ajdo. Saj tudi stroški niso tako veliki, prevoz po železnici stane na panj okoli 10 Din. Toliko bo že vsakdo vsakdo lahko žrtvoval, posebno pa še za zadnjo izdatno pašo v letošnjem letu. Pred prevozom si morate izposlovati dovoljenje občine, kamor mislite postaviti čebele v ajdovo pašo. Letos dne 1. julija je izšla banska uredba o prevozu čebel na pašo. Občini prijavite število panjev in mesto, kamor postavite (na čigavem zemljišču). Vsa navodila lahko dobite tudi v zadružni pisarni.

Ponovno opozarjam, ne trpite slabičev v svojem čebelnjaku. Če jih nečete kasirati, si vsaj preskrbite suhih čebel pri kakšnem čebelarju na kmetih, to je pri takšnem, ki čebelari v kranjičih ter svoje čebele v jeseni žveplja. Pomori večinoma najboljše družine, kajti stremljeva za tem, da dobi čim največ medu. In ravno dobre družine so medičarke. Zato se priporočite pri takem čebelarju za čebele, ki vam jih bo gotovo radevolje odstopil zastonj ali vsaj za zelo majhen denar. Čebele žvepljajo koncem avgusta, t. j. tedaj, ko je ajdov med že popolnoma dozorel po panjih.

V prihodnji številki bom popisal ojačenje družin s takimi čebelami, oziroma pitanje suhih čebel za prezimljenje. Dolžnost čebelarjev je, da zvemo za vse tiste, ki žvepljajo svoje čebele. To dejanje je grdo ter moramo stremeti za tem, da zberemo tudi ta madež iz čebelarskih vrst.

Zdravstvo

Dr. V. Arko, Ljubljana:

O glavobolu

Glavobol bi lahko označili kot bolezen današnjega modernega, nervoznega človeka. Prav za prav glavobol sam ni bolezen, temveč je znak raznih drugih bolezni, ki imajo seveda različne vzroke.

Glavobol je ona bolečina, ki jo čutimo v notranjosti lobanje. Nastane pa tako, da razni dražljaji vplivajo na sensibilne živce možganskih mren, dočim so možgani kot taki neobčutljivi za bolečino.

Vidimo torej, da nastane glavobol povsem mehanično, radi pritiska na živce možganskih mren. Tako opazamo glavobol pri novotvorbah v možganih, pri tako zvani vodeni glavi, sifilisu možgan i. t. d. Za sifilis je značilno, da nastopa glavobol zlasti ponoči. Na drugi strani vodijo vnetja in novotvorbe možganskih mren do istih posledic. V to grupo spada tudi glavobol pri pretresu možganov in pa razne poškodbe glave. Pri slednjih je značilno to, da je glavobol manjši pri odprtih poškodbah, kot pa če na pr. ostane krogla v možganih. V tem primeru ne more kri in eventuelno gnoj nikamor odtekat in to povečuje pritisk. Nekatere bolezni, pri katerih opazamo povečan krvni pritisk, na pr. poapnenje žil (arterioskleroza), vnetje ledvic i. t. d., spremlja istotako trdovraten glavobol.

Nadaljnji vzroki glavobola so kemične substance, na pr. zastrupljenje s svincem ali z alkoholom. Prav tako povzroče bakterijelni strupi, tako zvani tocini, glavobol. Vse nalezljive bolezni, na pr. tifus, davica, ošpice i. t. d. začenjajo z glavobolom. Zelo debele osebe, zlasti pa še one, ki nimajo urejene stolice, trpe na glavobolu zaradi resorpcije strupenih produktov presnavljanja iz črevesa. Zelo pogosto nastopa glavobol pri motnjah žlez z notranjo sekrecijo, na pr. pri obolelih jajčnikih za časa menstruacije.

Končno nastopa glavobol pri obolenju sosednih organov, na pr. pri vnetju oči, nosnih votlin, ušesa, revmatizmu mišic glave.

Nervozni ljudje zelo trpe radi glavobola pri spremembah zračnega pritiska, posebno če se pripravlja k nevihti. Vsak duševni delavec pa pozna tudi dobro glavobol kot posledico prenapornega dela.

Vzroki glavobola so torej zelo različni. Prvi pogoj zdravljenja pa je pravilna diagnoza, ki jo je pri obilici vzrokov težko dognati.

Ako si uredimo nekako shemo, bi zdravljenje glavobola izgledalo takole:

V primeru, da je vzrok glavobola novotvorba možganov ali pa kaka stara brazgotina, obstoja zdravljenje samo v operaciji, v koje domeno spadajo tudi vse ostale poškodbe, na pr. kostolomi lobanje i. t. d.

Ako obstoja sum na sifilis, je treba provesti antisifilitično kuro.

Pri vnetju ledvic uporabljamo razen drugih sredstev tudi dijetetično hrano (neslano, brez mesa, predvsem mleko in močnate jedi).

Pri visokem krvnem pritisku, kot na pr. pri povapnenju žil, odvzamemo večje ali manjše količine krvi, kar vodi do olajšanja.

Pri ostalih boleznih je zdravljenje odvisno oziroma podano že z boleznijo samo.

Orožje proti glavobolu radi prekomernega uživanja alkohola, oziroma kajenja, obstoji naravno v tem, da smo vsaj zmerni v tem pogledu, če se že popolnoma ne odrečemo tem navadam.

Prav tako je treba paziti na redno stolicu.

Ker so vzroki glavobola, kot je bilo že v začetku rečeno, tako različni, seveda ni mogoče v vsakem primeru zadeti pravilne diagnoze in s tem pravilnega zdravljenja. V teh slučajih ne preostane drugega, da zdravimo glavobol simptomatsko. S tem ugodimo v prvem redu bolniku, ki zahteva od nas predvsem to, da ga rešimo bolečin. V to svrhu uporabljamo razne preskušene preparate, na pr. aspirin, zlasti veramon.

Posebej je treba ob tej priliki omeniti migreno. Tipično za migreno je, da nastopajo bolečine vedno v napadih, in sicer boli navadno samo polovica glave, nikoli pa ne cela glava. Migrena nastane zaradi krča žil. Kaj je pa temu vzrok, pa še ni točno pojasnjeno.

Najboljše sredstvo zoper migreno je črna kava. Kofein, ki se nahaja v kavi, namreč žile zopet razširi. Kofein vsebujejo tudi razni preparati, ki se v ta namen predpisujejo.

Naša družina

Vzgoja k ubogljivosti, resnicoljubnosti in poštenosti.

Menil bi kdo, da nam otroka k ubogljivosti, resnicoljubnosti in poštenosti sploh ni treba še posebej vzgajati. Vzgoja da je potrebna le pri onih otrocih, ki le-teh čednosti ne poznajo, in da obstoji torej le v odpravljanju napak, kot so neubogljivost, lažnivost, nagnjenost h kraji i. t. d.

Res bi sicer mogli reči, da je otrok že po naravi ubogljiv, resnicoljuben in pošten. V resnici tudi rečemo, če otrok ni ubogal ali če je lagal ali kaj ukradel, navadno samo, da se je — »spozabil«. Vendar bi bilo napak, če bi z vzgojo čakali, čakali takih otrokovih prestopkov in bi šele potem poskušali v bodoče kaj sličnega preprečiti. Ne! Narobe: otrokove

čednosti, kot so ubogljivost, resnicoljubnost in poštenost moramo že spočetka, še preden bi utegnili priti do kakšnega prestopka, skušati otroku ohraniti, da, celo pospeševati in tako morda sploh preprečiti kako njegovo neubogljivost, laž in tatvino. Prej nekoliko bolj paziti je laže, nego popravljati zamujeno!

Med vsemi otrokovimi krepostmi je otroku ubogljivost najtežja. Pomislimo samo, da zahteva ubogljivost od otroka vsekdar tudi večjo ali manjšo žrtev, dočim mu je treba le nekoliko premagovanja, da se ne zlaže ali česa ne ukrade. Seveda mi te otrokove žrtve navadno niti ne opazimo, toda pomislimo samo, da utegne biti otroku že kaj majhnega težko. In v tem, da ne upoštevamo dovolj otrokove žrtve, ki jo doprinese s tem, da nas uboga, največ grešimo in na ta način najpogosteje celo mi sami zagrešimo otrokovo — neubogljivost.

Kaj moramo zlasti pomniti, da bomo, kar se tega tiče, pravilno ravnali z otrokom? Brez dvoma vsaj to dvoje:

Prvič, kako zapovemo otroku, da naj to ali ono izvrši? Jasno je, da ukaz mora biti zares — ukaz in ne morda ponižna prošnja. Povsem napačno je, da na vse mogoče načine moledujemo, naj to ali ono stori, ali mu pa celo obljubimo še kako nagrado, če bo ubogal. Pač pa na drugi strani naš ukaz ne sme biti nikdar pretrd, osoren, da ne vzbudimo pri otroku že vnaprej nekakega odpora in bo ukaz izvršil — če ga bo sploh izvršil — z veliko nevoljo. Ukaz naj marveč izzveni vsekdar mehko, ljubeznivo in naj ne pade nikdar nenadoma, temveč vedno ob našem in otrokovem dobrem razpoloženju. Le tako zazveni v otroku prava struna, naša ljubeznivost vzbudi otrokovo ljubezen do nas, ki se ji pač ne bo mogel nikoli upreti in biti — neposlušen.

Drugič pa je pomniti, da je vsakdo, otrok še prav posebno, željan za svoje dobro delo nekega zadoščenja. Zato je prav, da zdaj, po izvršenem ukazu, privoščimo otroku vsaj ljubezniv pogled, vsaj prijazno besedico v zahvalo, če ga že ne moremo s čim drugim razveseliti. Otrok bo, ko bo začutil našo hvaležnost, sam svoje ubogljivosti vesel in bo komaj čakal trenutka, ko bo mogel zopet kaj storiti za nas. Poleg tega pa bomo otroku še živ vzgled: saj vendar mi sami vedno učimo otroka hvaležnosti in kako ga bomo hvaležnosti tudi naučili, če mu je mi sami ne bomo izkazovali. kadar jo otrok zasluži?

Tudi pri vzgoji k resnicoljubnosti dosežemo največ na ta način, to je z ljubeznijo. Ko zaslutimo, da je otrok pri igri ali kod drugod napravil kako nerodnost ali da nam ima, ko pride iz šole, poročati o kakem slabem uspehu, ga nikar ne sprejmimo z grozečim obrazom in osornimi vprašanji; kajti kje naj ima otrok potem še toliko moči v sebi, da nam bo povedal resnico? Sprejmimo ga marveč prijazno, kot da nič hudega ne slutimo in s takim pomirljivim pogledom, da nam bo otrok lahko zaupal svojo nezgodo, ne da bi se pri tem česa bal. Otroku samemu njegova nerodnost teži srce in išče prijatelja, ki bi mu vse odkrito izpovedal. Zakaj

bi torej ne bila vprav oče in mati ona otrokova prijateljca, katerima otrok vse svoje otroške težave razkriva?

Da se vzbudi v otroku nagnjenje h kraji, tega smo tudi mi sami največkrat krivi. Že s tem, da mu neprenehoma prepovedujemo zdaj to zdaj ono. Prepovedan sad vprav najbolj diši. Zatorej zlasti brez povoda nikar ničesar ne prepovedujmo, pa tudi otrok ne bo imel prilike in skušnjave, da bi kaj izmaknil! Še slabše pa se obnese, če kaj skrivamo in zaklepamo pred otrokom. Kajti že nanese prilika, da pustimo za hip odprto, kar vedno tako vestno zapiramo, in otrok se bo gotovo spozabil. Če pa se kdaj vendarle bojimo, da bi česa ne zmanjkalo, ker na pr. rabimo za povabljenе goste, otroku raje povemo, da smo ono pripravili v ta namen, namesto da mu kratkomalo prepovemo vzeti.

Pa še nekaj pomnimo! Otrok, ki ima »vsega dovolj«, si pač ne bo poželed še več. »Vsega dovolj« pa ima otrok kmalu, prej kot bi si kdo mislil. Kako skromen je otrok v svojih željah! Vsaka najmanjša stvar mu napravi že veliko veselje. Če bi tudi bil otrok navajen izmikati denar, bi si prilastil le tupatam kak dinar. Zakaj ne bi torej mi sami žrtvovali tupatam kak dinar, da ga razveselimo in mu izpolnimo njegove skrite želje? S tem, da mu po možnosti skušamo mi sami izpolniti vsako njegovo željo, odstranimo tudi že vsako priložnost, da bi se razvilo v njem — nagnjenje h kraji.

Ne mislim pa, da bi ga morali razvajati! Kot pri vsem vzgojnem poslu, je treba tudi tu imeti odprte oči za vse nevarnosti. In kot povsod drugod, ravna tudi tu najbolje in najpametneje pač tisti, ki se drži — zlate sredine.

—c.

Vrt in cvetlice

Josip Štrekelj:

Grmi

Vrt razdelimo tako, da harmonično obsega vse, kar nam nudi narava v velikem, s posebnim ozirom na cvetličarstvo. V manjšem nam predočuje vrtna trata travnike, zelenjadne grede polje, nekaj dreves in grmov gozd, skalnati nasad planine i. t. d. Kakor so v naravi naseljeni grmi med drevesi in na porobkih gozda, prav v tej smeri spadajo tudi na vrt. Odbiramo pa take, ki se odlikujejo z lepim cvetjem in listjem. Da se pa ti prikazujejo v svoji lepoti, jih moramo tako posaditi, kakor zahteva njihova narava.

Grmi niso vsi enake rasti. Nekateri so pritlični, kakor na pr. spireja, acaleja, mahonija, rododendron, drugi so srednjevisoki in tudi prav visoki. Kakor v visokost vobče, se razraščajo sorazmerno tudi v širokost. Zato sadimo pritlične lahko gosteje, druge pa redkeje, kar moramo že pri sestavljanju načrta upoštevati. Sicer se nam dogodi, da na malem prostoru preveliko število grmov razraste v neokusno goščo, v kateri pritlični grmi

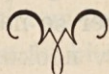
usahnejo, ostali pa rastejo nenormalno kvišku. V takem stanju cveto pomanjkljivo in pa tudi kazijo lepoto vrta.

Najvažnejše opravilo pri lepotičnih grmih je poletno obrezovanje. Pod to besedo ni razumeti obrezovanja v sadjarstvu, zlasti pri oblikovanem sadnem drevju, temveč le odstranjevanje ostarelih in suhih vej, ki mu pravimo redčenje. Čim grmi odcveto, nekateri spomladi, drugi poleti, sledi redčenje. Vse tiste veje v grmu, ki zaradi starosti vsihajo, ali ki jim pojema rast, odstranimo tik ob koreninskem vratu, vse druge pa pustimo v celoti, neprikrajšane. Obrezovanje lepotičnih grmov spomladi, zlasti še krajšanje vej in mladik je nepravilno in škodljivo. S takim početjem izgubi grm obliko, zraste v grdo goščo, najbolj je pa prizadet v cvetju, ki odpade z odrezanimi mladikami. Ker je najvažnejša naloga lepotičnih grmov, da nam nudijo cvetje, naj se torej ne obrezujejo pozimi in spomladi.

Redčenje grmov ne opravljamo pri vseh vrstah obenem, temveč se vrsti po času cvetenja. Zgodaj odcvetele forsitijo, dren, japonsko kutino, glog, lipovko, redčimo prej kakor pozneje cvetoče vajgelijo, denzijo, amorfo, hecijo, viburum i. dr. Pri mladih grmih odpade redčenje. To opravljamo nekako po štirih letih, ko zapazimo v grmu ostarele veje.

Grmi nam služijo tudi za žive meje (ograje), ki jih zasajamo pravilno v dveh vrstah, v trikotni zvezi, v razdalji po 30 cm. Z ozirom na namen vzgajamo prostorastoče žive meje ali pa zavarovalne, ki jih z obrezovanjem vzgajamo v obliku zidu. Za prve odbiramo take, ki se oblikujejo po cvetju, za druge pa najraje take, ki so oborožene s trnjem. Za dobro rast živih mej je naravno potrebna dobra priprava zemlje in gnojenje, ker gosto posajene rastline opešajo, ako nimajo dovolj živeža. V slabi zemlji se tudi živa meja spodaj ne zgosti. Prav ta pojav nastane, ako oblikovano zidno ograjo v mladosti previsoko strižemo, in pa če je zgoraj širša kakor spodaj. Ob nasadu skrajšamo ves nasad enakomerno, prilično eno ped nad zemljo. Naslednjo pomlad pristrižemo vse mladike na okoli 20 cm dolžine. Odslej pa strižemo dvakrat v letu, t. j. v zimi ali v zgodnji pomladi in drugič proti koncu meseca junija. Pri tem opravilu pa pazimo, da je živa meja pri tleh 50 do 60 cm široka, navzgor pa vedno ožja v obliki okrajšane piramide. Ako zavzema živa meja enako širokost spodaj in zgoraj, ali če je zgoraj celo širša, je posledica, da v spodnjem delu (pod kapom) veje odmrejejo, zaradi česar se izredči. Samo enkrat v letu, in to v avgustu, strižemo vedno zelene, kakor so smreka, tuja cipresa in pušpan. Ob vsakem striženju dvigamo navzgor živo mejo glede na rast, dokler ne zraste do namenjene višine, na kateri jo potem stalno vzdržujemo.

Slabo vzgojene, pri tleh redke žive meje, popravimo, ako jih skrajšamo in na novo vzgajamo.



Iz življenja in prirode

Živko Lovše:

Razvojni nauk

Descendenčna ali razvojna teorija je ena izmed največjih pridobitev na polju človeških dognanj. Prinesla pa ni samo novih spoznanj v biološke znanosti kot je zoologija in botanika, temveč ima še širši pomen. Spoznanje, da se je življenje na zemlji razvijalo — pravi Weissmann — daleko presega meje posameznih znanosti in vpliva na vse naše mišljenje. To spoznanje ne pomeni nič drugega kot izključitev čudeža iz narave in nas sili, da uvrstimo uganko življenja v isti načrt kot vse druge pojave, t. j. da ga vodijo iste sile in da je pdvrženo istim zakonom.

Začetek te teorije sega v 19. stoletje, njena glavna utemeljitelja pa sta Lamarck in Charles Darwin. Razvojni nauk ni nič drugega, kot zgodovina onih razdobij in faz, v katerih so postale živali in rastline to, kar so danes. Glavna misel descendenčne teorije je, da živali in rastline niso že od nekdaj take kot jih vidimo danes, temveč da so se razvile iz nižjih vrst. Vprašanje o izvoru ter razvoju živalstva in rastlinstva se je moralo prej ali slej pojaviti, kajti vedno večje poznavanje posameznih živali in rastlin, njihove zgradbe in funkcije posameznih organov, njihova razširjenost po zemlji in še več drugih dejstev je dalo učenjakom povod, da so začeli o tem razmišljati. Danes je znanih preko milijon različnih živalskih vrst. Voda, zemlja in ozračje, vse je polno življenja. Raznih vrst rib v morju skoro ni mogoče prešteti in v eni sami skupini žuželk, namreč v skupini hroščev, je preko 100.000 vrst poznanih in opisanih. K temu ogromnemu številu živčih pa se priključi še veliko število fosilnih vrst, t. j. onih, ki so nekdaj živele in so sedaj vklenjene v trdem kamnu, pa danes mnogih od teh vrst med živimi več ne najdemo.

Kako si je možno tolmačiti tolikšno raznolikost živih bitij? Ali je ta raznolikost form obstojala že od vsega početka, ali pa je bila pred pradednim časom le ena ali nekaj vrst in so se potem iz teh razvijale vedno nove in nove? Odgovor na to vprašanje ni več tako silno težaven, kajti v današnjih organizmih je dana možnost, da zasledujemo njihov rodovnik nazaj v preteklost. Pri tem vidimo, da so se razvijale posamezne skupine ali druga iz druge, ali pa vzporedno višje iz nižjih, več skupaj pa iz ene, tako zvane praoblike. Ves ta razvoj si predstavljamo kot razvejanost drevesa, ki začenja v enotnem deblu, katero se cepi v debelejšje veje, te pa v vedno tanjše in najtanjše, ki končno prehajajo v liste. Ti listi nam predstavljajo posamezne vrste, sam razvoj pa se imenuje razvoj debel ali filogenija (filogeneza), ki je danes najpomembnejši del descendenčne teorije. Tako n. pr. izhajajo iz črvov, ki tvorijo posebno deblo, tri vzporedne veje: 1.) raki, 2.) pajki in škorpioni ter 3.) stonoge in žuželke. Vsaka od teh vej se nadalje cepi v več manjših vej. Potočni

rak, rjavi hrošč, hišni pajek i. dr. nam predstavljajo torej posamezne liste na koncih ter poedinih vej skupnega debla.

Pri descendenčni teoriji govorimo torej predvsem o pojmu vrste (*species*). Dolgo časa so naravoslovci raziskovali in opisovali posamezne živali kar vprek, kakor so jih kjerkoli našli. To poznavanje in opisovanje se je vedno bolj spopolnjevalo, vendar je bilo nesistematično in neenotno. Iste živali so se na pr. v različnih krajih nazivale z različnimi imeni, po drugi strani pa so različne živali različnih krajev nosile isto ime. Ta nedostatek je odpravil švedski botanik Karl Linné (1707—1778), ki je ves poznan in opisan material uredil. Določil je različne večje in manjše skupine (debla, razrede, rodove, vrste), posamezne živali pa je imenoval z dvema latinskima imenoma (binarna nomenklatura), od katerih znači prvo *rod*, h kateremu žival spada, drugo pa *vrsto* živali, na pr.: *felis silvestris* (divja mačka), *felis domestica* (domača mačka), *felis leo* (lev) i. t. d. Tu pomeni beseda »*felis*« mačka, in že na samem opisanem primeru vidimo, da so domača, divja mačka in lev iz istega rodu. To je uredil Linné slično, kot uredi knjižničar veliko knjižnico. Knjige porazdeli z raznih vidikov v večje in manjše skupine ter loči na pr. knjige po jezikih, dalje po vsebini, po piscih i. t. d. Isto je storil z živalmi, rastlinami in rudninami Linné. Njegov sistem, ki je temeljil le na zunanjih znakih, so drugi preuredili in izpopolnili z raznih drugih vidikov, od katerih je danes najuporabnejši filogenetski razvoj. Po tem namreč se postavljajo živali in rastline v skupine tako, kot smatrajo, da so se razvijale druga iz druge. To opredelitev pa podpirajo še razni drugi vidiki, kot na pr. primerjalna anatomija, razvoj posameznih živali od jajčeca do odrasle oblike (*ontogenija* ali *ontogeneza*) i. t. d. Tako ločimo v živalstvu sedem debel, ki prehajajo deloma drugo iz drugega. Ta debela so: 1.) vretenčarji (*vertebrata*), 2.) iglokožci (*echinodermata*), 3.) mehkužci (*mollusca*), 4.) členonožci (*arthropoda*), 5.) črvi (*vermes*), 6.) mehovci (*coelenterata*) in 7.) enostaničarji ali praživali (*protozoa*). Za domačega psa bi bila na pr. sledeča opredelba:

deblo (<i>phylum</i>)	vretenčarji (<i>vertebrata</i>),
razred (<i>classis</i>)	sesalci (<i>mammalia</i>),
red (<i>ordo</i>)	zveri (<i>carnivora</i>),
družina (<i>familia</i>)	psi (<i>canidae</i>),
rod (<i>genus</i>)	pes (<i>canis</i>),
vrsta (<i>species</i>)	domači pes (<i>canis familiaris</i>).

Že ta primer nam pokaže pomen vrste. Pod pojem vrste stavimo vse živali poedinke, ki se strinjajo v vseh bistvenih znakih telesnega ustroja in rodijo vedno sebi slične potomce.

Ko je Linné postavil imena vsem tedaj znanim živalim in rastlinam, je smatral, da so vrste stalne in neizpremenljive. Poznan je njegov izrek: »Tot sunt species, quot diversas formas al initio creavit in-

finitum Ens«, t. j. toliko je vrst, kolikor je različnih oblik ustvarilo neskončno Bitje. Tega mnenja je bil še tudi veliki francoski naravoslovec Georges Cuvier. Ker so pa baš v njegovem času začeli spoznavati pravi pomen okamenin, ki so jih takrat mnogo odkrili, je nastalo vprašanje, odkod okamenine živali, ki sedaj več ne živijo? Cuvier je rešil to vprašanje po svoje. Razlagal si je to na ta način, da so v zemeljski zgodovini nastopile nenadne katastrofe ali kataklizme, ki so ugonobile živali na velikanskih kompleksih, pozneje so se pa tod naselile preostale živali onih kompleksov, ki niso bili prizadeti zaradi kataklizem. Toda že takrat so se pojavili razni možje, ki so iz svojih opazovanj sklepali, da ne more niti Linnéjevo niti Cuvierjevo mnenje docela držati. Opazili so namreč, da so vrste močno podvržene večjim ali manjšim izpremembam. Pomisliti je treba na pr. samo, da celo med tolikimi milijoni ljudi, ki brez dvoma predstavljajo eno samo vrsto, težko najdemo le dva, ki bi si bila popolnoma podobna.

Darwin je pri opazovanju v prosti prirodi opazil, da tudi tam živijo večje vrste rastlin in živali v marsičem močno varirajo. Zasedoval je te različne izpremembe v okviru posameznih vrst in sklepal, da vrsta ni nekaj stalnega, temveč da se neprestano izpreminja in menjava. Opazil je pa tudi na to, da so med posameznimi sorodnimi vrstami prehodi, tako da je često težko najti mejo med eno in drugo vrsto, med vrsto in rodом, rodом in družino i. t. d. Tako je prišel do spoznanja, da vodi nepretrgana veriga večje ali manjše sorodnosti od nižjih, najenostavnejših, k višjim, vedno bolj kompliciranim organizmom. Da lahko nastopajo variacije v eni sami vrsti, nam lahko služi za primer pes, konj, golob i. dr. Pomislimo le na pse bernardince, volčjake in jazbečarje, na golobe z različnim perjem in različno obliko, nadalje na težke konjske pasme in vitke arabske dirkače in na malega poniја, in dovolj jasno bo izpričana možnost variacij v vsaki posamezni vrsti. Prav tako kot so izpremenljive in nestalne današnje vrste, so bile nestalne vrste tudi v geološki preteklosti, prav od prvih početkov dalje. Iz te nestalnosti vrst pa lahko sklepamo na njihov razvoj.

Na srečo so se ohranile mnoge živali kot fosili, ki nam pripovedujejo svojo zgodovino iz mnogih tisočletij nazaj. Jasno je, da so okamenine, ki leže v nižjih plasteh, starejše od onih, ki leže nad njimi. Živali, ki so prve izumrle, so padle najgloblje na dno, druge, ki so umirale pozneje, so se pa sesedale v skladih nad temi. V zapadni Slavoniji je nekaj suhih jezer, ki že od terciarne dobe niso bila zalita z vodo. V teh jezerih so živeli polži, in jasno je, da so bili starejši predniki mlajših. Ko so živali pomrle, so popadahe njihove lupine na dno in blato jih je prekrilo. Voda je izginila, tekóm časa so te lupine okamenele in ohranile so se v kamenju tako kot so živele: starejše v nižjih, mlajše v višjih plasteh. Ako izkoplјemo te lupine in jih postavimo v vrsto kot smo jih našli, se nam nudi presenetljiva slika: čeprav so polži gornjih plasti potomci onih iz nižjih plasti, vendar izgledajo

zelo različno. Dočim so prvi enostavni in gladki, so mlajši nagubani in robati ter bogato skulpturirani. Nihče bi dolgo ne pomišljal, da ne bi smatral poedine teh polžev za različne vrste. Ko so jih odkrili, so jih raziskovalci res smatrali za šest ali osem različnih vrst, ko pa so jih postavili skupaj v eno vrsto, se je pokazal ves slučaj v popolnoma drugačni luči. Izkazalo se je namreč, da med posameznimi lupinami teh polžev ni točnih meja in da lepo prehajajo ena v drugo. Njihova tisočletna zgodovina je pokazala, da vrste niso stalne, temveč da se polagoma pretvarjajo v druge vrste. (Dalje prih.)

Zadružni vestnik

Sprememba pravil

Obveščamo članstvo o izpremembah čl. 3. in 31. zadružnih pravil ter čl. 2. in 7. pravilnika o upravljanju in uporabljanju dobrodelnega fonda v korist članov po sklepu XII. redne letne skupščine z dne 25. III. 1934.

Prvi odstavek člena 3. se odslej glasi:

Namen zadruga je, da preskrbuje svoje člane z živežnimi, oblačilnimi in gospodarskimi potrebščinami, da nakupuje, izdeluje in predelava blago vsake vrste ter ga oddaja svojim članom za njih osebno in hišno potrebo, da podpira in ustanavlja podjetja in ustanove z gospodarskimi, prosvetnimi in humanitarnimi nameni v korist članov zadruga (čl. 7., očka 6/b zakona) in z raznimi splošnimi kulturnimi in humanitarnimi nameni (čl. 7., točka 6/a zakona).

Novi člen 31. zadružnih pravil se glasi v petem odstavku naslednje:

»Vsakih polnih 50 članov voli enega delegata in po enega namestnika. Na skupščini ima delegat toliko glasov, kolikor članov zastopa. Sme pa s pooblastilom zastopati še dva delegata istega okoliša.«

Člen 2. pravilnika o upravljanju in uporabljanju dobrodelnega fonda v korist članov (gl. »Zadrugar« št. 5, leto 1933.) se spremeni kot sledi:

»V ta fond se steka vsako leto od redne skupščine za podpiranje v naslovu navedenih ciljev določeni del čistega dobička in prispevki članov (čl. 61., točka 6 zadružnih pravil). Redna skupščina določi odpadajoče vsote po skupinah, navedenih v čl. 4. tega pravilnika, in mora skrbeti za zadostne dotacije.«

Člen 7. pravilnika o upravljanju in uporabljanju dobrodelnega fonda v korist članov se glasi:

»Podpore za primer smrti članov (posmrtnine) izdaja upravni odbor onim članom, ki kupujejo svoje potrebščine načeloma v zadrugi in so najmanj 2 leti člani zadruga. Pri članih, ki so pristopili po 1. V. 1930. in so prekoračili 55. leto starosti, mora trajati za vsakih nadaljnjih 5 let članstva karenčna doba 1 leto več, na pr.: V starosti 55 do 60 let ima član pravico do posmrtnine po 3 letih članstva, od 60 do 65 let po 4 letih i.t.d. Povprečni letni konzum mora znašati pri nastavljenih najmanj Din 3000— za družinskega glavarja in Din 300— za vsakega nadaljnjega člana.

Pri nenastavljenih, provizioniranih, upokojenih delavcih in staroupokojenih (upok. pred 1. XI. 1923) najmanj letno Din 2000— za glavarja družine in po Din 100— za vsakega družinskega člana.

Ako član do dneva smrti teh pogojev ni izpolnil, nima pravice do posmrtnine, izvzemši v primeru, predpisanem v čl. 13. tega pravilnika.«

Josip Vandot:

Čuvajnica 37

(Nadaljevanje.)

Primož se je spustil po bregu in je šel počasi med njivami. Saj ni bil njegov namen, da stopi k Ovseniku; samo izprehoditi se je hotel po polju, ker je bilo na čuvajnici tako pusto. Prišel je do ceste in nehote odpre lesa. Stopil je na cesto, in še preden se je zavedel, je stal ob krčmi, pod razsvetljenim oknom.

Poslušal je, a ni slišal ničesar. Gotovo ni bilo v krčmi živega človeka več in vsak čas pogase luči. Truda je mogoče zadremala pri mizi, ker je utrujena, pa je pozabila na luči. Že se je Primož hotel odstraniti, a hipoma je ugasnila luč in v veži je zaškripalo, kakor da gre nekdo naglo po nji. Duri so se odprle in na pragu se je prikazalo nekaj svetlega, belega.

Mesec je smuknil izza oblaka in razlil vso svojo svetlobo na Ovsenikovo hišo. Primož je zagledal na pragu Trudo, ki je bila vsa začudena, da vidi človeka ob tako pozni uri pod oknom. A spoznala ga je takoj in se je zgenila.

»Truda!« jo je poklical potihoma. Zamahnila je z roko in se je že obrnila, da bi odšla nazaj v vežo. A že je bil pri nji in jo držal za obe roki. Narahlo jo je potegnil za sabo s praga in jo vodil do vrtnega plota, za hišni vogal, kamor ni svetil mesec. Truda se mu ni nič upirala, samo roke so se ji tresle, kakor da bi ji bilo mraz.

»Dolg čas mi je po tebi,« ji je šepetal razburjen. »In sem moral priti semkaj. Samo, da te vidim. Ali si huda, Truda?«

Zmajala je molče z glavo in ga samo gledala. Primož pa je ovil roke okrog njenega života in jo stiskal k sebi, da jo je bolelo. Težko je sople in je bila vroča, da je s toploto opajala tudi njega. Ustnice je pritisnil na njene žgoče ustnice in srkal vase vso omamljivo strast, ki je prihajala iz njenega močnega, prožnega telesa. Ni se mu upirala, ker je bila sama omamljena od tople noči, od nepoznane sladkosti ljubezni, ki je ni bila užila še nikdar. Glavo je naslonila na njegove prsi in ponavljala brezmišelnost: »Greh delava, Primož, greh delava... Če naju zdajle Bog gleda, Primož...«

»Tiho, tiho, Truda!« ji je prigovarjal in neprestano obsipal njene ustnice z divjimi poljubi. »Moja si, Truda, in moja ostaneš. Bog te je namenil meni. Ne delava greha, ker Bog hoče, da si vendarle moja.«

»Primož!« je zaklicala in mu ovila obe roki okrog vratu. Tako sta stala dolgo tam ob vrtni ograji in sta pozabila na svet. Nebo nad dolino so že popolnoma zakrili oblaki, veter je pošumeval med drevjem in med vetrom so se zaganjale redke deževne kaplje v noč.

Sem od čuvajnice so zabrnili ostri, presekani glasovi signalnega zvonca. Primož se je zdrznil in naglo izpustil dekle. »Moj Bog, služba!« je zaklical prestrašen. »Lahko noč, Truda! Misli name vselej tako, kot bom jaz mislil vso nocojšnjo noč. Truda, ti moja Truda!«

Zdrvel je s ceste na polje in bežal v temi ob njivah. Tu in tam se je pač spotaknil in skoro telebnil na tla. A še v pravem času se je zadržal in bežal, bežal. Iz daljave je že prihajalo zamolklo bobnenje vlaka, prihajajočega bliže in bliže. Primož je napel vse sile in se pognal naprej. Brez sape je pridrvel v kolibo in zgrabil svetiljko. Bila je hvala Bogu prižgana in Primož je planil iz kolibe in se sopihajoč postavil ob progo. Bil je res zadnji čas, zakaj že v naslednjem trenutku je šinil vlak mimo njega.

Silni nalivi so razgrajali tisto noč po gorski dolini; brez grmenja in bliska. A Primož se je malo menil za te nalive, dasi so ga na nočnem obhodu do kože premočili. Sedel je na pogradu in prepeval najlepše pesmi, kar jih je znal; prepeval pa tako, kakor da jih posluša Truda, ki so ji bile namenjene. Bil je ves razigran, ker je bil do dna duše prepričan, da je snoči dosegel nekaj, kar je najlepše in morda najslajše na svetu.

Proti jutru se je nebo nenadoma popolnoma zjasnilo. Sonce se je zasmajalo nad gorsko dolino kakor že dolgo ne. Nalivi so zalili do vrha suho zemljo, da je v jzutro zadehtela s tisočेरim vonjem. Primož je stopil na breg in nepremično gledal na Ovsenikovo hišo. In glej — vežna vrata so se odprla in na prag je stopila ženska.

»Truda!« je zaklicalo v Primoževem srcu. Pomigal je z roko in Truda mu je odmigala. Še trenutek je počakala in je počasi, počasi izginila v vežo.

Primož je stopil v kuhinjo, in ker ni bilo nikogar tam, je zakuril in pristavil k ognju ponev, da si skuha zajtrek. A voda še niti zavrela ni, že je prišla v kuhinjo Gela. Bila je le površno oblečena in je bila v svojem stanju zares nerodna. Njen obraz je bil bled, da so bile na njem skoro odurne pege še bolj vidne.

Pred Primoževimi očmi se je hipoma zasmajal Trudin obraz, rožen in svež, kakor da ga je umila v nalepši pomladni rosi. Obrnil se je od Gele in zamrmral sam pri sebi: »Kako je grda! Bog ve, kje sem imel oči? Da nisem počakal vsaj nekaj let! Pa bi gospodarila tod Truda in veselje z njo.«

Naglo je posrebal zajtrek in se napotil v hlevček, da ga pospravi. Gela je pomolzla Rožo in za njo je prišla mala Metka s šibo v roki.

»Očka, danes poženem malo prej na pašo,« je rekla. »Ob desetih pride stric Racek in mi prinese veverico v kletki. Tako sem vesela, a še bolj bom vesela, ko bom imela veverico. Veste, očka, danes je zame najlepši dan. Joj, danes!«

Primož je odvezal kravo in Metka jo je pognala iz hleva. Na pragu se je še ustavila in naročila: »Pa kletko z veverico postavite k postelji. Veste, veverica bo vedno pri meni. Da ji ne bo prav nič dolg čas. Juh, kakor meni ne bo nič več.«

Primož je bil vesel svoje žive hčerke in je šele sedaj opazil, da ima prav take oči kot Truda. Naglo je dvignil malo Metko in jo slastno poljubil na obe lici. »Le pridno pasi Rožo,« ji je rekel. »Tudi jaz bom vesel tvoje veverice.«

Metka je gnala kravo v gozd in si je poiskala ozko jaso, kamor je sijalo sonce. Vsedla se je na ploščat kamen in se zatopila v svoje misli. Te misli pa so se vrtele samo okrog veverice, ki jo zdaj pa zdaj prinese stric Racek. Drugekrati je Metka prepevala ves čas, ko je pasla. Danes pa ji zaradi veverice ni bilo nič do petja. A kljub temu je bila vesela, ker so bile njene misli tako vesele.

Roža se je mirno pasla tam pod smrekami. Samo enkrat je dvignila glavo, ko je mimo nje šinila drobna veverica in se pognala na smreko. Nekaj časa je imela že spet mir. A hipoma je silno zašumelo v vejevju in škrtnilo osorno — kakor blisk se je pognala veverica s smreke, Roži naravnost na hrbet. Za veverico pa ji je skočilo za vrat nekaj dolgega in gibčnega — bila je kuna, ki je zasledovala siromašno veverico. Roža se je splasila in pobesnela. Dvignila je rep in se divje zaprašila v grmovje, naravnost proti železniškemu tiru.

Metka je skočila za njo. »Roža, Roža!« je vpila vsa prestrašena. A krava je bila že prilomastila do železniškega nasipa in zdrvela navzdol po pobočju. Skočila je na progo in se ustavila, ker je zagledala pred sabo nekaj strašnega in črnega, ki se je strahovito naglo bližalo in puhalo. Bil je vlak, ki je drvel proti čuvajnici.

»Roža, Roža!« je zavpila Metka obupno. Krava je skočila s proge in Metka je hotela splezati po pobočju navzdol. A tla so bila od nočnih nallivov vsa izprana in opolzka. Metki je spodrsnilo in kakor blisk je zdrknila po strmini. Tam doli je obležala za trenutek. A ko se je dvignila, se je opotekla proti tiru. Tedaj pa je zavrisknilo pred njo, nekaj silovitega se je zagnalo vanjo, treščilo jo v glavo in jo vrglo v stran.

Presunljivo je vlak enkrat zapiskal in se ustavil. V naglem diru je hitel Primož po progi, ker je vedel, da se je zdajle zgodila nesreča. Zagledal je Rožo, ki se je zagnala z dvignjenim repom med njive, in je videl ljudi, ki so se zgrinjali tam ob progi. Divji strah mu je zaustavil srce in lasje so se mu naježili.

»Metka!« je zahropel in se pognal naprej. Odrinil je ljudi in zagledal na tleh Metko: curek krvi se je počasi vil iz njenih trdo zaprtih ust, krčevito je stiskala k sebi dolgo šibo in obraz ji je bil blede kakor kamen, kraj katerega ji je počivala glavica. Lasje so ji bili razmršeni in vsi prepojeni od krvi, ki ji je curljala iz nevidne rane na glavi.

»Metka, Metka!« je zavpil Primož in pokleknil kraj hčerke. Dvignil jo je na roki in pritisnil uho na njene prsi. A tam ni bilo srce nič več. Divja groza je spreletela Primoža. Sunkoma se je dvignil in se opotekal potem proti čuvajnici. Niti ni videl Racka, ki je pravkar prihajal na čuvajnico, držeč v roki kletko z ujeto veverico. Položil je Metko na postelj in jo pričel

močiti z vodo in jesihom. Gela se je bila sesedla na stol in se od silne bolesti in obupa ni mogla niti geniti.

Počasi je pihal vlak mimo čuvajnice in je izginil za ovinkom. Racek je potisnil veverico pod posteljo, na kateri je ležala Metka, in je zdrvel v kolibo, da telefonira na postajo po zdravnika. Niti pol ure ni preteklo, pa je zdravnik že stal ob Metki. Preiskoval jo je, a ni mogel pomagati prav nič. Vlak je bil zadel Metko v glavo in jo vrgel na kamen, kjer si je dekletce prebilo lobanjo. En sam trenutek ji je končal žvljenje.

Te dni, ko je ležala mala Metka na mrtvaškem odru, je Gela izgubila ves smisel za življenje. Kakor senca se je vlačila iz sobe v kuhinjo, pa spet nazaj, kjer je čepela ob odru in nepremično strmela v voščeno beli Metkin obrazek. Le tu pa tam se ji je izvilo iz prsi težko hropenje in samotna solza ji je zdrknila po bledem licu. A tožila ni, ker je bila njena boleost prevelika za vsako tožbo.

Primož pa je hodil brez miru in cilja okrog čuvajnice in še sam ni vedel, katerega dela naj se loti. Vsak hip je stopil v čuvajnico in obstal kraj odra. Zagledal se je v Metko in jo božal po obrazu. — »Torej to je tvoj najlepši dan, sirota?« je govoril bridko. »Še včeraj si rekla, da bo današnji dan tvoj najlepši dan. Metka, uboga Metka! Kako strašno si se varala!«

Večkrat se je obrnil k Geli, da bi jo prebudil iz njenega nemega obupa. A Gela ga je gledala topo, kakor da stoji pred njo popolnoma tuj človek in ji govori nerazumljive besede. Samo enkrat se je stresla silovito in je rekla s pretrganim glasom: »Strahovi so to, strahovi prokletstva. Kaj mi ni Minara pravila o tem prokletstvu, ki visi nad to čuvajnico? Še tega se manjka, da pride Angelja... Angelja z vrvjo okrog vratu... Zakaj sem prišla semkaj?«

Stresla se je, zakrila obraz z rokami in ni izkregovorila besede več.

Vsa vas je prihajala kropit mrtvo dekletce, ki so ga pomilovali vsi. Mračilo se je že, ko je prišla tudi Truda. Dva velika šopka vrtnih rož je položila Metki v naročje. Stala je ob odru in solze so ji tekle po licih. Primož jo je gledal in stiskal zobe. Šele v tem trenutku mu je bila jasna vsa nesreča, ki ga je bila zadela, jasna mu je postala v solzah, ki jih je videl na Trudinem obrazu. Srce se mu je skrčilo in zajokal bi bil na glas, da ga ni bilo sram pred Trudo.

Spremil jo je iz čuvajnice in šel z njo do brega. Truda se je ustavila. Toplo ga je prijala za roko in mu rekla: »Potolaži se, Primož, dasi je strašno, kar se ti je zgodilo. Počasi pozabiš, pa ti bo spet dobro.«

Primož je zmajal žalostno z glavo. »Preveč mi je bila priraščena k srcu, da bi jo mogel pozabiti,« je odvrnil. »Hudo je to in grozno, A ti si dobra, Truda, kakor nihče. Z rožami si se spomnila sirote. Hvala ti, Truda!«

Še enkrat mu je stisnila roko in odšla po bregu. V večernem mraku jo je videl Primož, kako je šla po polju, počasi, s povešeno glavo, kakor

da jo v srcu žge prav ista boleost, ki je pekla Primoža po vsi duši. Mrak se je gostil vedno bolj in je zakril tudi Trudo že daleč tam ob cesti.

Sveče so gorele ob mrtvi Metki in potihoma utripale. Pod njeno posteljo sta samevali kletka in veverica, na katero so pozabili vsi. Tudi Racek, ki je sedel v kolibi pri mizi in si z rokami zatiskal obraz in pridušeno joka. Racek je bil rahločuten človek in je imel malo Metko silno rad. Zato pa ni čudno, da je mislil le nanjo in je popolnoma pozabil na veverico, ki jo je bil dopoldne prinesel Metki. Veverica je ždela pod posteljo in še genila ni. Stisnila se je bila v kletki v kot, da bi človek niti ne vedel, ali je živa ali mrtva...

Tretje jutro so položili Metko v krsto. A tedaj se je Racek vendarle spomnil veverice. Potegnil je kletko izpod postelje, a je videl, da je bila veverica že mrtva. Vzel jo je iz kletke in jo položil v krsto k Metkinim nogam. Saj je sirota rekla, da bo veverica vedno pri nji. In bo resnično za večno pri nji — v grobu, kjer bosta zdaj skupaj in sanjali o dneh, ki jih ni več in jih nikoli ne bo več.

Tako sta nastopili mala Metka in njena veverica zadnjo pot skozi bleščeče, rosno, gorsko jutro...

Za Gelo so prišli zdaj žalostni, tudi dnevi. Neprestano je morala misliti na Metko in njeno strašno smrt. Samota čuvajnice 37 jo je popolnoma pogoltnila vase. Svoje delo je opravljala površno in brez vsakega veselja in je ni zanimala nobena reč, ki je zadevala čuvajnico. Primož jo je potrpežljivo prenašal in je opravljal vsa njena dela, ker bi bilo sicer šlo vse gospodarstvo v nič. Tolažil se je s tem, da bo Gela nazadnje vendarle prebolela bridko izgubo in pričela živeti redno življenje. A je čakal zaman.

Gela se je postarala in na njenem obrazu ni bilo več tistih otroških črt, ki so Primožu tako ugajale. Pege so se ji bile še bolj zgostile in kraj ustnic sta se ji napravili dve rezki gubi, ki sta jo delali staro. Zanimarila se je popolnoma, da se ji niti počesati ni ljubilo. Primožu se je smilila in se je prizadeval na vso moč, da bi jo pripravil do tega, da bi se oprijela hišnih opravil. A gledala ga je neprijazno in mu le tu pa tam odgovorila z nepremišljeno, pikro besedo.

Po Metkini smrti je postal Primož resen človek. Nič več ni žvižgal okrog čuvajnice, temveč je hodil tiho okrog nje, kakor bi se bal, da zbudi s svojimi koraki nekoga iz trdnega spanja. O prostem času je pohajal z Rožo po gozdu in jo pasel. Zvečer je sedela Gela nepremično v sobi in samo prsti na rokah so se jih premikali, ko so prebirali jagode na oguljenem molku. Primožu so bili ti večeri neznosni in strašni. Zato je pustil ženo samo doma in je rajši sedel pri Ovseniku, kjer je preganjal svojo žalost in zapuščenost v pogovoru z ljudmi, a še najbolj s Trudo.

Truda je vedela za vse skrbi, ki so trle nesrečnega Primoža, in ga je tolažila z nesebičnimi besedami. Smilil se ji je do dna srca in v samotni kamrici je večkrat jokala, ko se je spominjala tistega Primoža, ki je pred

leti ves razigran prepeval s fanti po vasi in v katerega je bila zaverovana do smrti. In tega Primoža je gledala zdaj skoro vsak dan pred sabo v njegovi pobitosti in nesreči. A prav zaradi tega ga je imela še rajša in Bog ve, kaj bi vse storila zanj, samo da bi mu mogla pomagati v nesreči in žalosti.

»Primož, vse življenje sem bila tvoja,« mu je rekla včasih, ko sta bila sama. »In bom tvoja vse življenje. Samo povej, kaj naj storim, da boš spet Primož, kakršen si bil, preden si odšel v tuji svet. Vse ti dam, Primož, vse, kar imam.«

Primož jo je stisnil vroče k sebi. »Ničesar nočem, Truda,« je odgovarjal. »Saj je že to preveč, da imam tebe. Ti si vredna več kot ves svet. In kaj naj želim še drugega?«

»A kako se bo končalo vse to?« jo je zaskrbelo. »Najina ljubezen je grešna, ker jo morava skrivati pred ljudmi. Ali kaj misliš na konec?«

(Nadaljevanje prihodnjič.)

Za naše male

Rešitev ugank v 5. številki »Zadugarja«.

- 1.) Pomlad: Pomlad je tu.
- 2.) Pregovor: Rana ura — zlata ura.
- 3.) Črkovnica: Solnce odseva tudi v mlakužah.

Prav so rešili: Drago Leskovšek, Slavka Likar, Milan Čenčur, Milan Megušar, Marko Csredkar, Ljubljana, in Otilija Pavlovčič, Moste pri Ljubljani.

Vsebina: Zadrugni manifest (str. 193). — Mir, svoboda pravica (str. 194). — Kreditna in podporna zadruga železničarjev v Sarajevu (str. 196). — Narodno gospodarstvo: Bankarstvo (str. 198). — Gospodinjstvo: Citrona in kis (str. 202). Časopisni papir v gospodinjstvu (str. 203). — Kuhinja: Paradižniki (str. 204). Sadni zdriz (str. 205). — Čebelarstvo: Pomen čebelarstva v narodni ekonomiji (str. 206). Navodila za delo v mesecu avgustu (str. 209). — Zdravstvo: O glavobolu (str. 210). — Naša družina: Vzgoja k ubogljivosti, resnicoljubnosti in poštenosti (str. 211). — Vrt in cvetice: Grmi (str. 213). — Iz življenja in prirode: Razvojni nauk (str. 215). — Zadrugni vestnik: Sprememba pravil (str. 218). — Leposlovje: Čuvajnica 37 (str. 219). — Za naše male: Rešitev ugank iz 5. štev. »Zadugarja« (str. 224).

»Zadugar« izhaja mesečno 20tega in stane celoletno 24 Din, posamezna številka 3 Din. Naroča in reklamira se pri upravnem odboru N. Z. U. D. Ž., Ljubljana, Masarykova cesta, kamor se pošiljajo tudi dopisi. — Odgovorni urednik: Dr. Benko Leopold, Koldvorska ulica št. 39. — Tisk tiskarne Makso Hrovatin v Ljubljani.

Železniška razstava v Ljubljani.

Vse one tovariše na področju ljubljanske železniške direkcije, ki so s svojimi deli sodelovali na I. železniški razstavi v Beogradu obveščamo tem potom, da je tukajšnje Nar. želez. glasb. društvo „Sloga“ kot nevtralna kulturna železniška ustanova sklenilo prevzeti aranžma železniške razstave v Ljubljani v svoje roke. Razstava se bo vršila za časa pomladnega ljubljanskega velesejma v letu 1935 v velesejskih paviljonih.

Pripravljalni odbor „Sloge“ prosi, da vsi razstavljalci na I. železniški razstavi prepuste v Ljubljani se že nahajajoče predmete izza svoječasne razstave ter nje in obenem tudi druge tovariše prosi za morebitne nadaljne prispevke.

Podrobna navodila bodo sledila v prihodnji številki „Zadrugarja“.

P r i p r a v l j a l n i o d b o r .

Podporno društvo železniških uslužbencev in upokojencev v Ljubljani

se je preselilo

iz dosedanjega prostora na **Masarykovi c. 17**

v svoj lastni lokal na **Sv. Petra c. 25**

(hotel Balkan, dvorišče)

Nabavljalna zadruga uslužbencev drž. železnic, r. z. z o. z. v Ljubljani

Centrala: Ljubljana, Masarykova cesta 17, telefon št. 2241 in 2248.

Prodajalne:	Ljubljana:	Glav. kol., Masarykova cesta 17, telefon št. 2248
		Gor. kol., Bleiweisova cesta 35, telefon št. 2641
	Maribor:	Koroški kol., Frankopanska cesta 34, telefon 2061.
		Glavni kol., Aleksandrova cesta 49

Prodajamo samo članom.

CENIK št. 7

veljaven od 20. julija 1934.

Zadruga si pridržuje pravico, objavljene cene med mesecem znižati, event. zvišati.

Na reklamacije se oziramo le
tako ob prejemu blaga!

MLEVSKI IZDELKI

Moka, Oga kg	2.70
" Og "	2.70
" št. 2 "	2.50
" št. 5 "	2.30
" pšenična, enotna "	2.40
" ajdova "	4.—
" ržena "	2.—
" koruzna "	1.75
" krmilna, pšenična "	1.55
" krmilna, ržena "	1.45
" koruzna "	1.45
Zdrob, pšenični "	3.—
" koruzni "	2.—
" činkvantin "	3.—
Otrobi, pšenični drobni "	1.45
" " debeli "	1.55
" koruzni "	1.25
Drobtine "	7.—

TESTENINE

Makaroni jajčni v kartonih kg	9.25
Špageti jajčni v kartonih "	9.25
Makaroni, jajčni "	8.25
" domači "	6.—
Polži, jajčni "	8.25
" domači "	6.—
Rezanci, domači, široki "	6.—
Špageti, domači "	6.—
Fidelini, domači "	6.—
Krpice, domače "	6.—
Zvezdice, domače "	6.—
Jajzina "	16.—

ZRNJE

Riž, Carolina kg	11.—
" Ia "	7.50
" Ila "	5.—
Koruzna, debela, kg	1.45
" drobna, činkvantin "	2.10
Kaša "	3.—
Ješprenj "	3.50
Ješprenjček "	7.50
Fižol, cipri "	4.50
" prepeličar "	3.50
Leča, debela Ia "	12.—
" Ila "	6.—
Grah, zelen "	12.—
Pleča za kure "	1.65
Ptičja hrana "	8.—

SLADKOR

Sladkor v kockah kg	15.50
" sipa drobna "	13.75
" sipa debela "	13.85
" v prahu "	15.75
Bonboni "	26.—
" polnjeni Ia "	40.—
" polnjeni Ila "	30.—
Kandis "	24.—
Margo slad "	44.—
Šumeča limonada kom.	1.—

SOL

Sol, morska kg	2.75
" namizna "	3.50
" fina "	5.—

KAVA

Kava, Perl kg	76.—
" Portorico "	76.—
" surova Ia "	62.—

Kava, surova Ila kg	50.—
" žgana "	70.—
" žgana »Special« "	83.—
" žgana Rio "	60.—
" Hag vel. zav.	27.—
" Hag mali "	14.—

ŽITNA KAVA

Ječmenova, slajena, za-	
družna kg	9.—
Ječmenova, zadružna "	6.—
Ržena, slajena, zadružna "	10.—
Dr. Pirčeva "	12.—
Kneipp "	12.—
Proja kg	8.—
Žitka "	13.—

Uvedli smo v lastnih zavojih domač izdelek žitne kave ter ga damo članom v primeru, če niso izrecno naročili znamke kake druge žitne kave.

OSTALE KAVINE PRIMESI

Figova kava kg	20.—
Enrilo "	19.—
Enrilo doza	16.—
Redilna kava kg	18.—
Cikorija Franck "	16.—
" kolinska "	16.—
" Favorit "	16.—

MAST

Mast kg	17.—
Mast v dozah po 5 kg doza	95.—
Ceres, bel, rumen kg	24.—
Čajno maslo Ia "	34.—
" " Ila "	29.—
Kuhano maslo "	26.—

MESNI IZDELKI

Slanina, soljena kg	17.—
" tirolska "	20.—

Priloga št. 4. 1934

Slanina, krušna kg	*
„ >hamburška<	*
„ prekajena, debela „	19'—
„ papricirana	*
Salame, ograde	50'—
„ milanske	50'—
„ domače	40'—
„ krakovske	25'—
„ letne	20'—
„ navadne	10'—
„ tirolske	22'—
„ posebne	20'—
Salame, pariške	20'—
Francoski jezik	36'—
Safalade kom.	2'—
Hrenovke	2'—
Klobase, kranjske . . . kom.	4'—
Meso, prekajeno vratina . kg	*
Kare brez kože	19'—
Kare s kožo	18'—
Šunke s kožo in brez kože	20'—
„ „ „ kuh.v narezu „	45'—
„ z vite	*
Reberca brez kože . . .	*
Carsko meso	*
Prsni vršci	13'—
Krače	11'—
Jeziki, goveji	26'—
„ svinjski	20'—
Repi, svinjski	9'—
Svinjski parklji	5'—
Svinjske glave brez kosti „	*
Ocvirki	7'—

* Po dnevnih cenah, ki so izložene v prodajalnah.

DELIKATESE

Sardine, doze à 1 kg . . kg	30'—
„ kom.	1'50
„ $\frac{1}{8}$ škat.	10'—
„ velike $\frac{1}{4}$	6'—
„ srednje $\frac{1}{8}$	5'—
„ male $\frac{1}{10}$	3'—
Sard. obr. s kaper., velika „	7'—
„ „ „ „ mala „	3'50
Sardele, očiščene . . . kom.	—75
Tunina škat.	16'—

Polenovka, suha, nova . kg	20'—
Med, cvetlični	18'—
„ „ vel. kozarec . . .	20'—
„ „ mali kozarec . . .	12'—
„ „ vel. lonček . . .	7'—
Med, cvetlični, sred. lonček	4'—
„ „ mali lonček . . .	1'75
Sir, Chalet Ia kom.	3'—
„ „ Ila	1'50
„ trapistovski kg	20'—
„ stiški	22'—
„ Ia	25'—
„ liptavski	30'—
„ >Parmezan< . . . kg	90'—
Kvargelni kom.	—50
Maggi, velike stekl.	31'50
„ srednje	18'75
„ male	12'—
„ na drobno . . . dkg	1'60
Juhan, velike stekl.	12'—
„ male	6'—
„ na drobno . . . dkg	1'—
Kocke za juho >Graf< . . kom.	1'—
„ „ „ >Maggi< . . .	1'25
Guljaš, ekstrakt zav.	4'—
Gorčica (zenf) koz.	9'—
Gorčica kg	20'—
Keksi v zavitkih zav.	6'—
„ „ „ à 1 kg . kg	20'—
„ na vago	20'—
„ v pločev. dozah . . doza	24'—
Otroški piškoti zav.	15'—
Napolitanke, dolge . . . kom.	1'—
„ „ zav.	15'—
Dezert šnite kom.	2'—
Oblati zav.	15'—
Guljaž, goveji doza	8'—
Jetrna pasteta	5'—
Sardelna pasteta	6'—
Čaj v dozah vel. d.	26'—
Čaj v zavitkih zav.	3'50
„ „	6'50
„ „	7'50
„ „	14'—
Brazilski Mate čaj	3'50
Čaj na vago kg	100'—
Kakao Ia	48'—
„ Ila	38'—
Čokolada à $\frac{1}{4}$ kg . . . tabl.	10'—
„ à $\frac{1}{10}$ „	4'50
„ à $\frac{1}{20}$ „	2'50
„ z lešniki $\frac{1}{2}$ kg „	29'—
„ „ „ $\frac{1}{8}$ „ „	20'—
„ „ „ $\frac{1}{5}$ „ „	12'—
„ „ „ $\frac{1}{24}$ „ „	2'50
„ mlečna $\frac{1}{14}$ kg „	5'50
„ „ $\frac{1}{7}$ „ „	11'—
„	1'—
Paradižniki $\frac{1}{8}$ „ Kulpin „	4'50
„ $\frac{1}{2}$ „ „	10'—
Marmelada Ila kg	19'—
„ jabolčna doza à „	20'—

Marmelada, marelična . . kg	29'—
„ marelična doza à 1 kg	30'—
Ovomaltine velika . . . doza	56'—
„ srednja	32'—
„ mala	16'—
Citronat kg	100'—
Kapri	40'—
Soda bicarbonat	14'—
Kruh, žrn in bel . . . štruca	2'—
Kvas kg	35'—
Jajca, štajerska, dnevna	
cena kom.	—'—
Kaaba, redilna hrana čok.	
okusa vel. zav.	14'—
Kaaba, redilna hrana čok.	
okusa mal. zav.	7'—

SADJE

Češplje, suhe, bosanske . kg	8'—
Orehi, celi	9'—
Orehova jedra	30'—
Rožiči, celi	5'—
Rožičeva moka	6'—
Mandeljni, Ia	48'—
„ Ila	32'—
Rozine Ia	16'—
„ Ila	12'—
Grozdič -Vamperli . . .	14'—
Cvebe	12'—
Čebula, nova, domača . .	—70
Čebula, egiptovska, nova „	3'—
Česen	4'—
Limone kom.	0'75
Dateljni kart.	10'—
Mak, plavi kg	10'—
Lešniki, tolčeni	34'—
Pinjoli	66'—
Krompir, novi	—70

TRKOČINE

Kis za vlaganje	l	3'—
„ vinski 6%	„	4'50
„ navadni 6%	„	3'—
Olje, namizno	„	12'—
„ italijansko	„	18'—
„ bučno	„	15'—
„ olivno	„	16'—
Brandy 0-35 l	stekl.	32'—
„ 7/10 l	„	52'—
Rum, Ila à 1/2 l	„	20'—
„ Ia à 1/2 l	„	34'—
„ Ia à 1 l	„	58'—
Žganje, borovničar à 1/2 l	„	22'—
„ hruševac à 1/2 l	„	18'—
„ tropinovec à 1/2 l	„	18'—
„ brinjevec à 1/2 l	„	18'—
„ slivovka à 1/2 l	„	18'—
„ marelično à 1/2 l	„	18'—
Florijan grenki ali sladki l	l	42'—
Vino Vermut	„	26'—
„ belo, štajersko	„	11 in 13
„ cviček	„	11'—
„ dalmatinsko, belo	„	9'—
„ „ črno	„	9'—
„ Opolo	„	9'—

Prošek	„	20'—
Francosko žganje	vel. stekl.	48'—
„ „ „	sred. „	24'—
„ „ „	mala „	10'—
Rum, esenca	stekl.	8'—
Malinovec à 1/2 l	„	14'—
Malinovec na vago	kg	18'—
Rogaška voda à 1 1/2 l	stekl.	7'—
Rogaški Donati à 1 l	„	6'50
Radenska voda 1 1/2 l	„	7'—
Grenka voda Fr. Jožefova	„	13'50
„ „ Palma	„	10'—
Chabeso	stekl.	2'—

DIŠAVE

Poper, cel in zmlet	zav.	3'—
Cimet, „ „	„	3'—
Klinčki (žbice)	„	2'50
Piment, cel in mlet	„	2'50
Lavorjevo zrnje (lorber)	„	1'—
„ listje	„	1'—
Janež	„	2'50
Kumna	„	2'50
Muškatovi orehi	kom.	—50
Muškatov cvet	zav.	3'—
Vanilija v šibkah	kom.	1'25
Žafran	zav.	—75
Paprika, huda	„	3'—
„ sladka	„	3'—
Ingver	„	3'—
Korjander	„	2'50
Majoran	kg	64'—
Kamilce	„	28'—

POTREBŠČINE ZA PERILO

Milo, Benzit	kos	5'—
„ Zlatorog, navadno	kg	10'—

Milo, Zlatorog, terpent.	kg	12'—
„ Hubertus, sivo	„	9'—
„ „ navadno	„	10'—
„ „ terpent.	„	12'—
„ Schicht, navadno	„	11'—
„ „ terpent.	„	13'—
„ Merima	„	11'—
„ Sunlight	kom.	2'—
Soda za pranje	kg	1'75
Lug	„	4'—
Plavilo v kockah	zav.	2'50
Plavilni papir	„	1'50
Boraks	„	2'50
„ carski	škatl.	5'75
Škrob rižev	„	5'—
„ „	zav.	1'50
Henko soda	„	3'—
Ženska hvala	„	2'50
»Tri« soda	„	3'—
»Radion«	„	5'50
Snežinka	„	4'50
»Persil«	„	6'—
»Lux«	„	4'50
»Ena« milne luske	kg	28'—
Vrvi za perilo, po 15, 20, 25, 30, 35, 40 m	Cene po kvaliteti	

TOALETNO MILO

Elida Favorit	kom.	8'—
„ kopalno	„	12'—
„ Ideal	„	15'—
Tosca	„	—
Dolly	„	5'—
Lavendel	„	—
Speick	„	10'—
Glycerin	4 in 9	
Mandeljnovi	„	6'—
Olivia, mala	„	4'—
„ velika	„	7'50
Otroško	„	8'—
Marija	„	10'—
Osiris	„	6'—
Domače	„	3'—
Karbol	„	4'—
„ britje II	„	3'—
„ „ I	„	8'—

POTREBŠČINE ZA ČEVlje

Krema, črna	vel. škatl.	12'—
„ „	sred. „	7'—
„ „	mala „	5'—
„ rjava	škatl.	5'—
„ rumena	„	5'—
„ bela	„	5'—
Belin	zav.	2'—
Mast za čevlje	škatl.	4'—
Krtače za blato	kom.	4'—
„ za mazanje	„	1'50
„ za svetljenje	„	12'—
Vrvice za čevlje, črne dolge par		1'50

Vrvice za čevlje, črne, kratke par		1'25
„ „ „ rjave, kratke „		1'—
„ „ „ rjave, dolge „		1'50
Vezalke, usnjene	„	2'—
Olje za namakanje podplatov stekl.		8'—

DRUGE POTREBŠČINE

Kalodont	tuba	6'50
Chlorodont	„	6'50
Doromad	„	7'50
Odol	vel. stekl.	65'—
„ „	sred. „	35'—
„ „	mala „	22'—
Ustna voda	stekl.	20'—
Parfem	„	16'—
Kolonska voda	mala stekl.	13'—
„ „	vel. „	24'—
Esenc za kolonsko vodo	stekl.	16'—
Krema za kožo	tuba	12'—
Nivea krema	škatl.	10'—
Vaselin, Elida	„	6'—
Puder, Elida	„	10'—
Krtače za zobe, velike	kom.	12'—
„ „ „ male	„	8'—
„ „ „ roke	„	2'50
„ „ „ obleke	„	16'—
„ „ „ ribanje	„	4'—
„ „ „ parkete	„	27'—
Omela bombažna (pavola)	„	32'—
Omela na parkete	kom.	24'—
„ mala	„	12'—
Metle, velike	„	11'50
„ mala	„	8'—
Metlice, stroške	„	5'50
„ „ „ obleko	„	6'—
„ „ „ posodo	„	1'50
Čistilo na parkete	vel. tuba	24'—
„ „ „ mala „	„	13'—
Šidol	tuba	5'50
Švitol	„	4'80
Vim	kom.	2'50
Hobby prašek	„	5'—
Ominol	„	2'50
Pesek za email posodo	zav.	1'—
„ „ „ „ s prep. „	„	1'50
„ „ „ „ „ „	„	2'—
„ „ „ „ „ „	„	3'25
Peščeno mlo za roke	„	4'50
Prašek za srebro in zlato	„	3'25
Smirkovo platno	pola	1'50, 2'25
Tepači, veliki	kom.	18'—
„ srednji	„	13'—
„ mali	„	8'—
Olje na šivalne stroje	stekl.	4'—
Platnene vrečice, male	kom.	6, 7
„ „ „ srednje „	„	13'50
„ „ „ velike „	„	15'50
Morska trava Iaa	kg	4'—
Hranilniki	kom.	40'—

